

UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUNYA
GRAU D'HISTÒRIA, GEOGRAFIA I HISTÒRIA DE L'ART (UOC – UdL)

TREBALL DE FINAL DE GRAU

CURS ACADÈMIC [2021-2022]

TÍTOL:

**EL PAPER DEL CASTLÀ D'AMPOSTA FRA MARTIN MELO EN L'EXPULSIÓ DELS MORISCOS D'ASCÓ
ENTRE 1610 I 1615**

JOSEP MARTINEZ COSTA

TUTOR ACADÈMIC: DR. D. GONZALO BERGER MULATTIERI

-No--dijo Ricote, que se halló presente a esta plática-, no hay que esperar en favores ni en dádivas, porque con el gran don Bernardino de Velasco, conde de Salazar, a quien dio Su Majestad cargo de nuestra expulsión, no valen ruegos, no promesas, no dádivas, no lástimas; porque aunque es verdad que él mezcla la misericordia con la justicia, como él ve que todo el cuerpo de nuestra nación está contaminado y podrido, usa con él antes del cauterio que abrasa que del unguento que molifica, y así, con prudencia, con sagacidad, con diligencia y con miedos que pone, ha llevado sobre sus fuertes hombros a debida ejecución el peso de esta gran máquina, sin que nuestras industrias, estratagemas, solicitudes y fraudes hayan podido deslumbrar sus ojos de Argos, que con tino tiene alerta, porque no se le quede ni encubra ninguno de los nuestros, que como raíz escondida, que con el tiempo venga después a brotar y a echar frutos venenosos en España, ya limpia, ya desembarazada de los temores en que nuestra muchedumbre la tenía. ¡Heroica resolución del gran Filipo Tercero, y inaudita prudencia en haberla encargado al tal don Bernardino de Velasco!

(Don Quijote de la Mancha)¹

Resumen.

Relació d'allò que va succeir amb els moriscos del districte de la Comanda de l'Orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem d'Ascó, depenent de la Castellania d'Amposta, arran l'expulsió general ordenada als catalans el 1610. Ens referirem en principi a la importància econòmica de l'aljama morisca i de la vila d'Ascó durant l'edat mitjana i, com a principis del segle XVI, Ascó va iniciar un procés de conversió abans que fos obligatòria. Amb les notícies d'una expulsió, els batlles de les universitats d'Ascó, Miravet i Benissanet, envien una carta glossant les seves virtuts com a cristians. El Castlà d'Amposta Fra Martin Melo, a l'hora de queixar-se del fet que estava endeutat i no podia pagar els impostos per culpa de l'expulsió, per altra banda, escrivia cartes al rei perquè els que hi havia quedat, també fossin expulsats.

Paraules clau: Orde de l'Hospital, Moriscos, Ascó, Fra Martin Melo, 1610-1615, Aljama, Enquestes expulsió moriscos, Ban d'expulsió moriscos.

¹ Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, p.1165-1166.

Abstract.

Account of what happened in Ascó with the Moors in the district of the Command of the Order of the Hospital, depending on the Castellania de Amposta, because of the general expulsion ordered of the Catalans in 1610. Initially, we will refer to the economic importance of the aljama and the town of Ascó during the Middle Ages and how Ascó began a conversion process at the beginning of the 16th century before it was compulsory. We will see how with the news of an expulsion, the mayors of the universities of Ascó, Miravet and Benissanet, send a letter glossing their virtues as Christians. The Castilian of Amposta Fray Martin Melo, when complaining that he was in debt and could not pay taxes because of the expulsion, at the same time, was writing letters to the King so that those who remained were expelled as well.

Keywords: Hospital order, Moorish, Ascó, Fray Martin Melo, 1610-1615, Aljama, Moorish expulsion surveys, Moorish expulsion decree.

ÍNDIX

Resumen.....	1
1. INTRODUCCIÓ, MOTIVACIÓ i OBJECTIU DEL TREBALL.....	4
1.1. Objectiu del treball.....	5
1.2. Aplicacions.....	5
1.3. Estructura del treball.....	6
2. PRESENTACIÓ DEL CAS.....	6
3. MARC TEÒRIC.....	16
3.1. L'església i els moriscos.....	18
3.2. Fra Martin Melo, Castlà d'Amposta.....	33
4. CONCLUSIÓ.....	38
5. ANNEX.....	43
6. FONTS ARXIVÍSTIQUES.....	47
7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	49
CAPBREU 1607.....	52
CAPBREU 1639	62

Abreviatures emprades:

ACA:	Arxiu de la Corona d'Aragó
ACBE:	Arxiu Comarcal Baix Ebre
ACRE:	Arxiu Comarcal Ribera d'Ebre
AGS:	Archivo General de Simancas
AHN:	Archivo Histórico Nacional
AHNOB:	Archivo Histórico de la Nobleza
AHDTò:	Arxiu Històric Diocesà de Tortosa
AHCB:	Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona
f. :	Foli
r :	Recte
v :	Vers
p. :	Pàgina

1. INTRODUCCIÓ, MOTIVACIÓ I OBJECTIU DEL TREBALL.

Aquest treball de fi de Grau en Història, Geografia i Història de l'art, es troba emmarcat al bell mig del període que coneixem com Edat Moderna, i versarà sobre l'afectació que l'expulsió dels moriscos va suposar a la vila d'Ascó, majoritàriament morisca, si va ser més o menys traumàtica depenent del senyor feudal.

El 1609 s'adopta una mesura transcendental i nova: s'expulsa una comunitat per raó del seu origen ètnic i sense tenir en compte la seva condició prèvia de batejats, fet que suposa un avenç cap a l'abisme respecte a la mesura d'expulsió dels jueus en 1492. No només es condemna una comunitat al complet, trencant el dret individualista romà i cristià, sinó que se sentència a una col·lectivitat que és cristiana de dret².

L'expulsió dels moriscos dels regnes hispànics no només va ser un esdeveniment capital a la història d'Espanya, sinó també, d'acord amb les mateixes xifres de l'època, el moviment migratori més important de l'Edat Moderna. Va ser el resultat d'un procés que té el seu origen a la mateixa presa de Granada el 1492, es va gestar al llarg de tot el segle XVI fins a la revolta de *Las Alpujarras* el 1568-1570 i el posterior estranyament i dispersió de la població morisca per tota la península, i finalment va conduir anys de deliberacions fins a arribar al que es va considerar l'única solució possible per posar el punt final a què es va considerar un problema irresoluble.

L'expulsió no va consistir en un únic acte administratiu, sinó que es va materialitzar mitjançant decrets individuals per a cadascun dels diferents regnes, promulgats successivament. Tot i que l'essencial de la disposició, l'ordre d'expulsió, era comú a tots, cadascun establia variacions quant als terminis i les condicions en què els moriscos de cada regne s'havien d'estranyar.

El del regne de València —que era el que tenia més població morisca—, va ser el primer (09/1/1610), Catalunya³ i Aragó (29/05/1610), Castella i Extremadura (10/07/1610) i finalment el regne de Múrcia (8/10/1610).

La motivació per a fer aquest treball, rau a la celebració d'un Congrés sobre el IV centenari de l'expulsió dels moriscos a la vila d'Ascó l'any 2010. Amb la presència de destacats moriscòlegs de nivell internacional, i la presentació de les seves ponències amb un rigor acadèmic i un llenguatge pla i entenedor. D'altra banda, aprofitant aquest Congrés, l'historiador Jordi Ferrús, va fer-me a mans les *Actes del Congrés*

² José Maria Perceval, «Repensar la expulsión 400 años después: del “Todos no son uno” al estudio de la complejidad morisca», p.122.

³ ACA//ACA,CANCILLERIA,Registros.5273, «Decret expulsio moriscos Catalunya», f.258-259.

Internacional del 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos, que es va celebrar a Sant Carles de la Ràpita l'any 1990, així com moltíssima altra documentació sobre els moriscos, tot això, va motivar-me a estudiar en profunditat aquest tema. Alhora que donar-hi un cop de vista més localista de la veritable xacra que va suposar l'expulsió —o desterrament com li agrada dir a Dolors Bramon— dels moriscos.

1.1. **Objectiu del treball.**

Amb la pregunta d'hipòtesi: *La influència del senyor feudal amb l'expulsió dels moriscos dels seus feus*, el propòsit d'aquest treball, és demostrar si depenent de qui fos el senyor feudal l'expulsió dels moriscos va ser més nombrosa, o, no va haver-hi, i així poder confirmar o desmentir la pregunta d'hipòtesi.

1.2. **Aplicacions.**

Majoritàriament, l'expulsió dels moriscos quasi sempre es tracta amb grans dades a escala de regnes: Castella, València, Aragó, Múrcia, Granada o, el principat de Catalunya. Existeixen molt pocs treballs a escala local, i menys d'una vila com Ascó. Tothom dona per vàlid que l'expulsió dels moriscos decretada pel rei Felip III va ser per motius religiosos, però el vessant econòmic no es troba prou investigat, i menys qui va participar-hi activament com a part interessada⁴. L'aplicació d'aquest treball, és servir de base a futurs historiadors o estudiants, a tenir una altra visió més local dels efectes que va tenir la dita expulsió. Alhora com a inici d'una futura investigació més profunda d'aquest tema, investigant que se'n va fer dels que varen quedar? I dels retornats? Com es van repartir les cases i finques dels que van marxar? Com van viure a la nova terra d'acollida? Els van acceptar?

Són preguntes que encara que en aquest treball se'n faci menció, necessiten una major investigació i creuar dades amb altres municipis per comprovar els seus llocs de procedència.

---

⁴ *Si hubo señores territoriales que ganaron con la herencia de los expulsados, mayor fue infinitamente el número de los que perdieron, llegando algunos al doloroso extremo de solicitar y obtener del Gobierno pensiones alimenticias. Nadie en ello ganó como el Duque de Lerma y su familia, que se apropiaron una parte del producto en venta de las casas de los moriscos, consistente en quinientos mil ducados, o sea cinco millones y medio de reales* (Bauer Landauer 1923, p. p.14). Ignacio Bauer Landauer, *Papeles de mi archivo. Relaciones y manuscritos (moriscos)*, p.12-14.

1.3. Estructura del treball.

L'estructura es dividirà en dos apartats, el primer versarà sobre el paper de l'església en l'autorització de no expulsió dels moriscos, i més concretament amb les enquestes fetes pel bisbe Manrique (1610), l'enquesta de Cristòbal Sedeño (1612), l'enquesta de Pere Joan Hortolà (1612) i finalment amb la del bisbe Alfonso Márquez l'any 1615.

I el segon tractarà el paper del Castlà d'Amposta Fra Martin Melo Ferreira en la seva frontal oposició a què quedés qualsevol rastre de morisc sota la seva senyoria —cosa que no s'entén, mentre que a Ascó com a cap de Comanda no volia cap morisc, als llocs dependents de dita Comanda com Vinebre i la Torre de l'Espanyol va permetre que quedessin tots⁵—. Al mateix temps, es queixava que l'expulsió havia provocat una ruïna a la Comanda, amb terres abandonades i sense ingressos. Demanant que li fos autoritzada fer una nova [Carta de Població](#)⁶ perquè vinguessin a repoblar el poble que havia quedat buit.

2. PRESENTACIÓ DEL CAS.

En primer lloc, es descriu breument com es va formar la Comanda d'Ascó amb els seus privilegis, com el rei va nomenar un batlle per tornar-hi deutes, i la importància econòmica de la Aljama sarraïna. I finalment, amb els decrets d'expulsió per ordre reial.

La data de la conquesta d'Ascó per part de les tropes cristianes ha estat objecte d'una certa discussió historiogràfica. El fet que formés part del grup de fortaliseses de l'Ebre, juntament amb Riba-Roja, Flix i Mora que no apareixen en la donació de Miravet del 1153, ha fet pensar que la seva conquesta fos anterior, entorn de 1151 o que fins i tot formés part de les estratègies de control del territori prèvies a la mateixa conquesta de Tortosa el 1148⁷. La historiografia recent, per la seva banda, tendeix a situar la seva conquesta en l'entorn del 1153, coincidint amb la presa de Miravet.

⁵ Veure Annex 2.

⁶ Carta trobada en unes golfes d'Ascó i estudiada per Josep Maria Font Rius i Josep Serrano Daura.

⁷ Josep Serrano Daura, «Senyoriu i Municipi a la Catalunya Nova: Batllia de Miravet, Comandes d'Horta, d'Ascó i de Vilalba, i Baronies de Flix i d'Entença».

En qualsevol cas, a mitjan segle XII el castell d'Ascó passa a mans del comte de Barcelona. Hi ha, però un document⁸ de preparació de la conquesta de Lleida i Tortosa, datat del març de 1148, en el qual Ramon Berenguer IV assigna al comte d'Urgell, Ermengol VI, el castell d'Ascó, el castlà del qual haurà de fer les hosts i cavalcades amb el comte d'Urgell si aquest fos convocat pel comte de Barcelona. Així mateix, li dona la senyoria sobre dos homes d'Ascó⁹. No hi ha altres esments posteriors que permetin certificar que aquesta cessió arribés a fer-se efectiva, tot i que tampoc n'hi ha que la descartin. Fos qui fos el castlà, hem de pensar que de bon començament les noves autoritats i la guarnició militar que portaven aparellada es devien instal·lar a les dependències del *hisn*, recentment abandonat i, per tant, en principi, apte per a ser novament ocupat¹⁰.

Finalment, l'any 1181 passa a mans dels Templers¹¹, Al resum-extracte del Cartulari que conté diferents còpies de Privilegis Reals, Donacions, Cartes de Població, Concòrdies, i altres Escriitures a favor de *l'Ínclita Militar i Sagrada Religió de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem; i particularment de l'Encomanda d'Uldecona, des de l'any 1097 fins al 1359*¹². En el seu punt 10 diu:

Otro Priviegio del Rey d. Alonso II de Aragon en que donó a la Milicia del Templo en manos de su Gran Maestre D. Arnaldo de Torroja, y de Dn fr. Berenguel de Aviñon Maestre de la Provenza, y en España ...el Castillo y Villa de Azçón con sus habitadores, terminos y pertenencias, menos el derecho Eclesiastico que tambien se reservo: el Castillo y Villa de Ribarroja, exceptuando asi mismo el derecho

⁸ Próspero de Bofarull y Mascaró, *Procesos de las antiguas Cortes y Parlamentos de Cataluña, Aragón y Valencia. custodiados en el Archivo General de la Corona de Aragón, y publicados de real orden*, p.126.[Pergamí 202 de 23 de maig de 1148].

⁹ *Et comes barchinonensis pro illo senioratico de illa quinta parte prenominate Milicie facit emendam comiti Urgellensi ipsum castrum de Ascó tali modo ut comes Barchinonensis comendet comiti Urgellensi ipsum castlanum. Et in illas oster et cavalcadas ubi fuerit comes Urgelli cum comite Barchinonensi sit ipse castlanus ibi cum comite Urgeli cum militibus suis. Et in illas oster et cavalcadas ubi non fuerit comes Urgelli cum comite Barchinonensi vadat ipse castlanus cum comite Barchinonensi cum militibus ipsius castri. Et quandocumque requisierit comes Barchinonensis potestatem ipsius castri de Azçó per se aut per nuncios suos iamdictus comes Urgelli donet ei potestatem ipsam sine engan, iuratus aut pachatus. Et si comes Urgeli ibi non esset ipse castlanus donet ei ipsam potestatem iratus vel pachatus quandocumque eam requireret comes Barchinonensis per se vel per suos. Et donat ei comes Barchinonensis in Azçó videlicet comiti Urgellensi duos homines in dominio.* VVAA, *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*, 2 vol.:doc.17. És el mateix document que fa referencia Bofarull.

¹⁰ Josep Maria Vila Carabasa, «Estudi Històric sobre el procés de formació del nucli antic d'Ascó (no publicat)», p.16.

¹¹ *Els dominis templers s'han adquirit en alou lliure, franc, ingenu i immune. I el rei no els pot recuperar ni tan sols arran la desaparició d'aquells cavallers, ja que s'ha de sotmetre a la voluntat del Papat quan aquest disposa que els dominis passin a l'Orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem.* Josep Serrano Daura, «Senyoriu i Municipi a la Catalunya Nova: Batllia de Miravet, Comandes d'Horta, d'Ascó i de Vilalba, i Baronies de Flix i d'Entença», p.467.

¹² AHN//CODICES,L.662, «Cartulari que conté diferents còpies de Privilegis Reals, Donacions, Cartes de Població, Concòrdies, i altres Escriitures a favor de l'Ínclita Militar i Sagrada Religió de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem; i particularment de l'Encomanda d'Uldecona,» f.8v.

Eclesiastico, y concedio en los referidos pueblos esencion de questia¹³, toltia¹⁴, fuerça, bueste, y cavalgada, pero con la condicion de que la mitad de las rentas fuesen para el Rey, el qual recibio dela dicha Orden del Temple por Azçón y Ribarroya cinco mil maravedis. Dado en Huesca en el mes de Março del año 1181.

Esta signado por la Reyna Da Sancha.

En un document¹⁵ datat el 8 de juliol de 1252 de Jaume I, confirma un document d'Alfons II d'Aragó (1162-96), pel qual es fixa els aranzels¹⁶ de peatge de la Ribera d'Ebre, de Tudela fins a Tortosa, incloent-hi les poblacions d'Ascó, Mequinensa, Velilla, Pina, Zaragoza, El Castellar, Alagón i Gallur¹⁷. En el paràgraf 2 diu:

Mando quod det la carga del bresil, de Tortosa ad Todelam, viginti solidos. Et aquels XX solidos partense aixi: quod habeat Tortoxa duos solidos, et Azçbon duodecim denarios, et Michinença duodecim denarios, et Vilella duodecim denarios, et Pina duos solidos, Cesaraugusta octo solidos, El Castelar duodecim denarios, et Alagon duos solidos et Galur duos solidos.

Quadre 1 - Poblacions de la Ribera del Ebre on es cobra el peatge.

Font: Peaje Fluvial del Ebro¹⁸

¹³ Tribut en diners o en fruits que el senyor feudal cobrava dels seus súbdits, sia per imposició senyorial, sia per repartiment efectuat per autoritats o funcionaris subalterns, anomenat també quística o questa. Font: <https://www.encyclopedia.cat/ec-gdlc-e00112450.xml>

¹⁴ Exigència de serveis que el senyor feudal feia al vassall contra dret. Font: <https://www.encyclopedia.cat/ec-gdlce00134750.xml>.

¹⁵ Existeixen tres documents a l'Arxiu Municipal de Lleida: *Privilegi núm. 31* [47,5x21 mm] original; *Privilegi 53* [26,5x42 mm] confirmació de 01/09/1254; i *Privilegi núm. 54* [34,5x55 mm] confirmació de 30/04/1333.

¹⁶ Vegeu Quadres 1 i 2

¹⁷ Miguel Gual Camarena, «Peaje fluvial del Ebro (siglo XII)», p.169.

¹⁸ *Ibid.*, p.164.

CUADRO-RESUMEN DEL PEAJE DE LA RIBERA DEL EBRO*

Productos	Tarifa	Ascó	Mequinenza	Valde	Pin	Zaragoza	El Castellar	Alagón	Gallur	Total	
brasil grana «cúmbis» cúndigo laca cordobán papel	carga	2 ss.	12 ds.	12 ds.	12 ds.	2 ss.	8 ss.	12 ds.	2 ss.	2 ss.	20 ss.
«trechinos» cera	carga	12 ds.	8 ds.	6 ds.	6 ds.	12 ds.	4 ss.	6 ds.	12 ds.	12 ds.	10 ss.
ostazo cobre alambre algodón coñino orégano	carga	6 ds.	3 ds.	3 ds.	3 ds.	6 ds.	2 ss.	3 ds.	6 ds.	6 ds.	5 ss.
espectas: quintal		6 ds.	3 ds.	3 ds.	3 ds.	6 ds.	2 ss.	3 ds.	6 ds.	6 ds.	5 ss.
hierro acero «ceda»	carga	3 ds.	3 obls.	3 obls.	3 obls.	3 ds.	12 ds.	3 obls.	3 ds.	3 ds.	25 ss.
pañó de seda		2 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	3 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ss.
hoj: carga ¹		2 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	3 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	2 ss.
azúcar: quintal		2 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	3 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ss.
alquicel acornici ² salbernochas	pieza	2 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	1 ds.	3 ds.	1 ds.	No fig. ³	1 ds.	11 ds.
seda: libra		1 ds.	1 obls.	1 obls.	1 obls.	1 obls.	3 obls. ³	1 obls.	1 obls.	1 obls.	6 ds.

* Siglas y equivalencias: ss. = sueldos; ds. = dineros (1 sueldo = 12 dineros); obls. = obolos o meajas (1 obolo = 1/4 dinero).
¹ Este es el único producto del peaje en que se enumeran las poblaciones de arriba hacia abajo, o sea empezando por Gallur y finalizando en Tortosa, cuando lo corriente es en sentido contrario.
² Es raro que estos tres productos textiles no abonen peaje en Alagón; podría tratarse de un olvido de los escribanos de Jaime I, que transcribieron la tarifa de Alfonso II, ya que el contexto parece exigir un sueldo de peaje, como en los paños de seda.
³ Extraña que la seda abone en Zaragoza menor arancel que en Tortosa, cuando en todos los demás productos ocurre lo contrario.

Quadre 2 – Import del peatge segons tipus de mercaderia i lloc.

Font: Peaje Fluvial del Ebro¹⁹

Els templers van ser senyors d'Ascó fins a la seva dissolució el 1312. El rei Jaume II, l'any 1318 va donar-lo a l'orde dels cavallers hospitalers. Entre aquestes dates, i sota el domini reial, en data 2 de desembre de 1307²⁰ Jaume II havia contractat al mestre de Lleida Andreu Satorre, perquè pintés els capitells i columnes que envoltaven el sepulcre del rei Pere el Gran a Santes Creus. Després de diverses cartes reclamant l'abonament del deute, amb una carta datada, el 24 de març de 1313²¹, Jaume II anomena batlle i assigna al mestre Andreu Satorre les rendes i drets de la batllia i lloc d'Ascó perquè es rescabali dels vuit diners diaris que li havia atorgat sobre els béns del Temple per pagar-li les quantitats que li devia la Cort:

Nos Iacobus, et cetera, volumus et concedimus vobis magistro Andree de Turri quod de redditibus et iuribus bailie loci de Azchbone, quam vobis cum carta nostra dum nobis placuerit comisimus, possitis vobis satisfacere, salvis assignacionibus prius factis, de eo quod vobis debetur et remanet ad solvendum de tempore preterito ex illis octo denariis iaccensis quos vobis qualibet die de bonis Templi, dum nobis placeret,

¹⁹ *Ibid.*, p.165.

²⁰ ACA, CANCELLERÍA, Registros, NÚM.236, «Jaume II envia a Andres Satorres a pintar el sepulcre del seu pare el rei Pere el Gran», f.82r.

²¹ ACA, CANCELLERÍA, Registros, NÚM.273, «Jaume II assigna al mestre Andreu Satorre, les rendes i drets de la batllia i lloc d'Ascó, perquè es rescabali dels 8 diners diaris que li havia atorgat sobre els béns del Temple, per pagar-li les quantitats que li devia la Cort», f.257v.

per ffidelem scriptorem Nostrum Bertrandum de Vallo, aministratorem bonorum Templi predictorum, dari providimus cum carta nostra. Possitis etiam dictos octo denarios temporis futuris vobis retinere qualibet die, dum nobis placuerit, de redditibus et iuribus antedictis. Nos enim mandamus per presentem dicto Bertrando de Vallo et magistro rationali curie nostre, nec non et cuicumque alii a vobis compotum recepturo, quod quicquid invenerit vobis deberi de dictos octo denarios de tempore preterito, et quicquid de predictis redditibus et iuribus vobis retinueritis de tempore futuro, ratione dictorum octo denariorum, in vestro computo recipiant et admitant. Datum Tarrachone IX° kalendas aprilis, anno Domini M^oCCC^o duodecimo.

Bertrandus de Vallo mandato regio.

No se sap el temps que hi va estar de batlle, però una altra carta²² de 14 de juliol de 1313 des d'Horta de Sant Joan, Jaume II ordena a mestre Andreu Satorre, batlle d'Ascó, que doni al rector de l'església d'Ascó dues fustes llargues i grosses que es guardaven en aquest temple per fer enginys de setge durant el temps en què el castell d'Ascó va ser assetjat.

Iacobus, et cetera, fidei suo magistro Andree, baiulo Asconis, et cetera. Dicimus et mandamus vobis quatenus duos fustos grossos et longos qui sunt in ecclesia dicti loci, quique ibi adducti fuerunt pro faciendis machinis tempore quo obsessum erat de mandato nostro castrum loci ipsius, tradatis et deliberatis Bonanato Granerii, rectori dicte ecclesie, quos sibi, ut in ipsius ecclesie constructione ponantur, duximus elemosinarie concedendos. Et de tradicionem quam inde ei feceritis presentem recuperetis cum apocha de recepto. Datum Orte III° idus iulii, anno Domini M^oCCC^o terciodecimo.

Bernardus de Aversone mandato regio, facto per Michelem de Regali, porterium

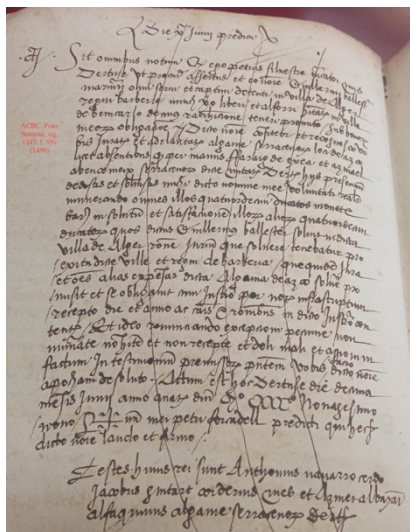
L'aljama d'Ascó ja existia quan la conquesta cristiana el s. XII, a diferència d'altres llocs, els sarraïns d'Ascó no foren obligats a abandonar la seva antiga vila²³, com sí que ho foren per exemple els de Tortosa (1148). Els cristians que varen venir, van haver de fer les seves cases fora de la vila closa. Ramón Berenguer IV, amb motiu de la capitulació de les poblacions d'Ascó, Flix, Móra, Garcia, Maçalepha, Tivissa i Castelló, va concedir mitjançant una Carta de Seguretat, una capitulació molt beneficiosa en aspectes de llibertat, amb privilegis insospitats pels sarraïns d'Ascó i de la Ribera.

²² ACA, CANCELLERÍA, Registros, NÚM.274, «Jaume II ordena al mestre Andreu Satorre, batlle d'Ascó, que doni al rector de l'església d'Ascó dues fustes llargues i grosses que es guardaven en aquest temple per fer enginys de setge durant el temps en que el castell d'Ascó va ser sitiado», f.25r.

²³ Josep Serrano Daura, «Senyoriu i Municipi a la Catalunya Nova: Batllia de Miravet, Comandes d'Horta, d'Ascó i de Vilalba, i Baronies de Flix i d'Entença», p.300 i s.

Entre altres privilegis de la Carta de Seguretat trobem que els sarraïns es regeixen fins a la conversió per lleis pròpies, mantenint també una organització política i religiosa pròpia, només podien ser jutjats pel comte o els seus jutges i segons la seva justícia, els costums i les lleis, o sigui la *sunna*; conservaven les mesquites amb els honors²⁴ i els edificis; no podien obligar-los a anar a cap host ni a fer cap treball dit *Açofra*; tot moro captiu fugitiu de terres cristianes que acudia a qualsevol castell d'Ascó o de la Ribera recuperava la llibertat; si algun moro es queixava al comte del seu senyor del castell, aquest era substituït per un altre, etc²⁵. Mentre, els cristians d'Ascó i de la Ribera, es regien *secundum Usaticos Barchinone et Consuetudines ilderdense*²⁶.

La capacitat econòmica de l'aljama d'Ascó, es pot constatar al fet que va fer de prestador per l'alliberament del pescador de Benicarló Guillem Ballespir, que es trobava captiu dels moros a l'Alguer, i aquesta aljama, va signar un contracte notarial²⁷ (Imatge 1) a Tortosa el mes de juny de 1499, per avançar els 40 ducats que costava el seu alliberament.

Imatge 1 – Contracte notarial amb l'Aljama d'Ascó²⁸

²⁴ Tampoc pagaven impostos les terres de la mesquita, això va ser un constant enfrontament amb el Comanador, ja que sospitava que dins les collites de les terres de la mesquita s'hi amagaven collites d'altres moriscos que si tenien que pagar els impostos

²⁵ Carmel Biarnés Biarnés, «Tres motius d'expulsió dels moriscos d'Ascó: la conservació de la sunna, els enfrontaments amb els de Flix i els deutes de la vila d'Ascó», p.235; Felip Fucho i Pascual, *L'islam a Ascó (s. X - XVII). Aportacions i herència*, p.164; Josep Serrano Daura, «Senyoriu i Municipi a la Catalunya Nova: Batllia de Miravet, Comandes d'Horta, d'Ascó i de Vilalba, i Baronies de Flix i d'Entença», p.142.

²⁶ Josep Serrano Daura, «Senyoriu i Municipi a la Catalunya Nova: Batllia de Miravet, Comandes d'Horta, d'Ascó i de Vilalba, i Baronies de Flix i d'Entença», p.144.

²⁷ ACBE,Fons-Notarial,sig.1247, «Contracte Notarial», f.95v.

²⁸ ACBE,Fons-Notarial,sig.1247, «Contracte Notarial».

Les diferències fiscals entre els membres de les dues comunitats van persistir, de manera que els musulmans continuaven sent una població diferent, vençuda i, per tant, marcada fiscalment. La consciència del diferencial existent, en el tractament fiscal dels uns i dels altres, juntament amb la desaparició dels referents musulmans més propers, va portar els sarraïns de la Ribera d'Ebre a plantejar-se una conversió²⁹ ràpida i negociada, amb la clara intenció de minorar les seves obligacions, cosa que, en part, van aconseguir³⁰.

Però, la dualitat organitzativa³¹ de les dues comunitats, durà fins la unificació de les dues universitats el 1596³². La unió va durar ben poc, ja que a València el 22 de setembre de 1609, es va publicar un *Real Ban* de Felip III decretant l'expulsió de tots els moriscos de tots els seus regnes, amb unes condicions més laxes i humanitàries vers als expel·lits, al punt 5 diu:

*Y para que se conserven las casas, ingenios de açúcar, cosechas de arroz, y los regadios, y pueda dar noticia a los nuevos pobladores que unieren, a sido su Magestad servido, a petición nuestra, que en cada lugar de cien casas queden seys con los hijos y muger que tuieren, ...*³³.

El 9 de gener de 1610 es va publicar un nou *Real Ban* que anul·lava l'anterior d'expulsió dels moriscos del regne de València³⁴ eliminant el 6% de moriscos que es podien quedar. A Catalunya el decret³⁵ no arribà fins al 29 de maig de 1610 signat per Hector Pignatello duc de Monteleon:

²⁹ Pel que fa a la vila d'Ascó, la conversió es va produir pels vols de 1508-1509. Joan-Hilari Muñoz i Sebastià, *La capçalera de l'església parroquial de Sant Joan Baptista d'Ascó (1576 - 1582)*, p.22.

³⁰ Pascual Ortega, «Los sarracenos del Ebro catalán (siglos XII-XV)», p.41.

³¹ A Ascó, el regim tributari diferenciat encara es manté el 1607, segons es desprèn del Capbreu que se celebra aquest any, poc abans de l'expulsió dels moriscos; situació que denunciaven precisament els cristians vells ja que el seu regim tributari era més gravós. El 1594 es projecta la unió de les seves dues comunitats; i el senyor ho vol. Les mateixes comunitats elaboren els pactes que, entre altres coses, tracten la composició dels nous òrgans municipals. Altra qüestió molt important és l'econòmica: la comunitat de cristians vells és la més interessada en la Unió perquè es troba en situació de ruïna, de fallida, amb uns deutes xifrats en 3.400 lliures, mentre la dels cristians nous és solvent i accepten assumir-ho tot com a «mals perduts». En aquest cas però, com els cristians vells en sortien més beneficiats ja que la nova Universitat absorbia els seus deutes, el comanador no posa cap objecció. Sense tenir més notícies, es du a terme la unió o fusió (o absorció en termes econòmics), i el 14 de febrer de 1596 en una reunió dels òrgans de govern de la Universitat d'Ascó per a la constitució d'un censal de 500 lliures. Josep Serrano Daura, «Els moriscos de la Comanda d'Ascó (Ascó, Vinebre i Riba-roja), i l'ordre reial d'expulsió de 1610», p.21-22.

³² *Ibid.*

³³ AGS//EST,LEG,2638bis.63, «Ban de expulsión de los moriscos del reino de Valencia publicado por el virrey Luis Carrillo de Toledo, marqués de Caracena.»

³⁴ AHNOB/1//OSUNA,C.550,D.59, «Real Ban dado por Felipe III en el que revoca uno anterior y decreta la expulsión de todos los moriscos de sus reinos peninsulares.»

³⁵ ACA//ACA,CANCILLERIA,Registros,5273, «Decret expulsió moriscos Catalunya».

ARA OLATS TOTHOM GENERALment, queus notifiquen, y fan saber de part del Excellentissim señor Don Hector Pignatello Duch de Monteleon, Compte de Burrell, de Santangel, y dels Llobarts, de la S.C. y Real Magestad, Lloctinent, y Capita general en los Principats de Catalunya; y Comptats de Rosello, y Cerdaña. Que com sa Magestat, per molts llarch discurs de temps haja procurat ab diuersos medis, que los Moriscos habitants en lo present Principat de Cataluña, y en les fronteres de Arago, y Valencia, com en tots els altres Regnes de España, se reduisen a la verdadera Religio Chistiana que ab lo Sant Batisme han prosessada; y en lloch de conseguirse aquest fi, haja mostrat la experiencia lo molt que de cada dia anaua crexent la obstinació y dureza dells, fins à conjurar contra la Corona Real, valentse del Turch, y de altres enemics, com se es descubert y aueriguat per alguns tribunals de la Santa Inquisicio, y en particular per lo tribunal de Caragoça³⁶, ... , per la notorietat, y continuacio de los delictes, y per la atrocitat i grauetat de ells podia sa Magestat liberament disposar de les vides, y hauers de tots, y cada hu de ell, de qualsevol sexo y edat fossen, ... No res menys volent sa Magestat usar de sa usada benignitat y clemencia ab ells, ha determinat en altres sos Regnes, com se ha dit, ferlos merce de les vides, contentantse de expelirlos de sos Regnes, perque no contaminassen aixi en lo q toca a la Fè, com en la fidelitat als altres estrangers, que de ordinari habiten en ells. ... y sie esta expulsio tan necessaria y utilosa en lo present Principat de Catalunya: aixi perque totalment cesse la correspondencia que tenien amb los Turchs y Moros ..., se bajen de embarcar en lo port dels Alfachs, ahont sa Magestad te bastant numero de vexells per dita embarcacio, per anar en altres terres fora dels Regnes de sa Magestad ahont ells voldra, ab les penes, modificacions, y declaracions seguets.

PRIMERAMENT, que puguen restar en los dits Principats y Comptats les Morisques que son casades ab Christians vells, y los fills y filles nades de dit matrimoni com adaquell tals sa Excellencia los done llicencia, y permet que reste ab los marits y pares respectiue: y aixi be los descendents de Moriscos que de sa propia voluntan son venguts de Berberia a conuertirse a nostra Santa Fè Catholica, perque ab major libertat y seguretat puguen altres infidels venir a reduyrse a ella: y aixi be los Moros y Turchs, que actualment se trobaran esclaus: com la intencio de sa Excellencia no sia lleuar lo domini de aquells a llurs amos.

Item, inseguet la dita conclusio en lo S.R. Consell feta, sa Excellencia diu, y declara, que tots los Christians nous q sen voldran anar a habitar en altres terres fora de les de sa Magestad, deobedients a la santa Sede Apostolica, sen puguen portar tots los fills y filles de qualsevol edat que siè, y a les mullers, encara que sien Christianes velles.

Item, que los Christians nous que sen voldran anar a habitar a terres de infels, sen haje de aportar los fills y filles, que seran de edat de mes de set anys, y ses mullers, si seran filles de Christians nous. Pero no puguen portarsen per força les mullers que tindran, que sien filles de Christians vells, sino tan solament aquelles que de sa llibera voluntat sen voldran anar ab ells.

³⁶ (Bleda (O.P.) 1610, p. 612-613) Copia feta per Jaume Bleda del Ban d'expulsió dels Moriscos de Catalunya que es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó: (ACA//ACA,CANCILLERIA,Registros,5273 1610, p. f.258-259).

Que als Christians nous que sen voldran anar a habitar a terres de infels, los sien lleuats tots los fills y filles q tindran, que no passaran de edat de set anys. Y que als dits minyons los sia prouebit de tot lo necessari per llur sustento; encarregst ho als Prelats y altres persones Ecclesiastiques y seculars abonades y deutores: fent llista de tots ells, y auisant ab breuetat a sa Excellencia del modo com los haura repartits, y de les persones a qui los haura acomanats, criança, è instructio de ells.

Que així mateix los miñons orfens que no tenen pare ni mare, fills de Moriscos, hajan de ser detinguts y criats així com dels altres es dit en lo capitol precedent : pera que uns y altres puguen esser ben adoctrinats en la santa Fè Catholica : entenet ho dels minyons orfens que no passara d la sobredita edat de set anys.

Que los descendents de Christians vells per linea masculina, encara que per part de mares, o anies tinguen alguna raça de Moriscos, y encara que sien casats ab fills de Moriscos, ells ni ses mullers, ni fills, no sien compresos ab esta general expulsio, com aparega que nos den posar dupte en llur fidelitat y Christiandat.

Que així mateix los fills, o filles de Christians vells que seran casats ab esclaus, o esclaves; ni los fills de aquells sien compresos ab esta general expulsio.

Que no puga ser fet mal tractament algu de obres, ni de paraules a les persones, o bens dels Moriscos de qualsevol edat o sexo que sien, que inseguint lo tenor, de la present publica crida, y obehint a tot lo contingut en ella, sen aniran del present Principat, y se embarcaran en lo lloch dalt dit.

Que no sia llicit a ningun Morisco apres de publicada la present crida, eixir, ni partirse del lloch, o terme de Moriscos hont se trobara al temps de la publicacio de ella, ...

E mes desijant sa Excellencia fer gracia y merce als Barons, y quis dibuen ser señors de les viles, o llochs abont están y habiten dits Moriscos, inseguint la dita conclusio, vol y ordena, que tots los bens immobles dels Moriscos que se han de embarcar, resten, y hajan de restar en poder de dits Barons, pera q de aquells disponguen lliberament; ab tal empero que dits Barons hajan, y tinguen obligacio de pagar los censos, cesals, y altres qualsevol carrechs, deutes, y obligacions a que dits bens immobles que los amos de aquells estaran obligats. Y no volent acceptar dits Barons los dits bens immobles ab dita obligacio de pagar los deutes, carrechs, y mals, hajan dins vn mes apres de la dita expulsio immediatament seguent, donarne avis a sa Excellencia, pera que en dit cars puga sa Excellencia y Real Consell prouehir lo que sera de justicia, així en benefici dels acrebedors, com altrament. No entenent empero fer perjudici algu als drets competents als señors directes, y alodials de les dites terres y bens immobles que deixaran dits Moriscos que seran expellits.

Item, vol, y declara sa Excellencia, que sia llicit, y permes als dits Moriscos aportarsen de sos bens tots los mobles q cada hu dells podra portarsen sobre sa persona, y los bastiments, y los dines tan solament que menester hauran per son sustento del viatge, en cars no se embarcassen en les galeres de sa Magestat, per cada hu dells y ses families, pagant lo dret al General, y altres drets, si ni haura; y los demes diners, or, plata, y altres bens mobles que restaran de dits Moriscos, sien de dits Barons: ab que empero los hajan de pendre ab benefici de inuentari en poder de Notari publich, y de testimonis fidedignos, ab les

mateixes obligacions dalt dites en los bens immobles, per seguretat dels acrehedors. E volent, y expressament declarant, que lo mateix que esta disposat dels bens mobles, e immobles, e diners dels Moriscos de les terres dels Barons, se entenga disposats en los llochs y terres Reales.

Item, que no sia llicit a Moriscos, o Morisques alguns amagar, cremar, o deuastar cosa alguna de bens de Moriscos, ne de altres qualsevol persona, tant mobles, com immobles, o femouents; ni de fruits cullits, ni pendents, sots pena de mort natural, o altra menor pena, a arbitre del judicat.

Item, q no sia llicit a ningú Christia vell ajudar a amagar, cremar, o deuastar cosa alguna de bens de Moriscos; ni menys ocultar, ni amagar, ni encubrir a Morisco algu, sots pena de cinch anys de galera, o altra major, o menor pena, segons les circumstancies del fet requerra, a arbitre de sa Excellencia, y del R.C. Lo qual arbitre se puga estendre fins a pena de mort natural inclusiu.

Item, que sia llicit, y permes a qualsevol persona pedre, capturar, y desbalijar a qualseuol Morisco q passats tres dies apres de la publicacio de la present crida sera trobat desmàdat per cami fora de poblats: ab tal empero quel haja de lliurar en continent al official ordinari del lloch mes vebi about lo haura capturat. Y que en cars que lo tal Morisco faça valida resistencia, sia llicit matarlo, sens encorrer en pena alguna.

Item, que qualseuol Morisco, o Morisca que recusara, obeyr al contégut en la present publica crida per rabo de dita expulsio, passat lo dit termini de tres dies naturals, apres de la publicacio de ella, oncorregué en pena de mort natural irremisiblement. Per ço mana sa Excellencia la present crida esser feta y publicada en los llochs about conuinga.

El Duque de Monteleon.

QVOD quidem praconium fuit publicatum per loca solita praesentis ciuitatis Barchinonae, die vigesima nona mensis May, anno a Nativitate Domini millesimo sexcentesimo decimo, sono duarum tubarum, prius posterius emissa per Ioannem Pereguer Regium tubicinem sic in Regia Cancellaria referentem, fidem facientem³⁷.

El 20 de febrer de 1614, amb l'expulsió dels últims moriscos del regne de Múrcia, el Consell d'Estat³⁸ dona per acabada l'expulsió i, dona instruccions molt clares i precises de què als moriscos que han quedat no se'ls molesti:

Haviendose acabado la expulsion de los moriscos de bal de rricote y otros lugares del Reyno de Murcia que era sola la poblacion conocida que de ellos havia quedado en españa se ha platicado en este Consejo sobre lo mucho q conviene al Servicio de Dios y de vustra Magestad que cesen ya las delaciones y juridisciones que ay en esta materia de expulsion y que teniendola por conchyda se trate solamente de q no buelban los que han salido y castigar a los que que lo hizicjen por medio de la Justicias Ordinarias poniendoles por capitulo de residencia la omision ha en esto estubiere y q se ordene al Conde de Salazar

³⁷ Jaume Bleda (O.P.), *Defensio fidei in causa neophytorum siue Morischorum Regni Valentiae, totiusq. Hispaniae*, p.612-618.

³⁸ AGS//EST,LEG,2644,47, «Consulta del Consejo de Estado dando por oficialmente conluida la expulsión de los moriscos.»

que alce la mano de esta negociacion y a todas las Justicias que no admitan ninguna delacion de moriscos si no fuere de los que hubieren buuelto o bolvieren como esta dicho para castigarlos conforme a los Bans y q los que el dia de oy no hubieren salido de españa aunque esten sus causas pendientes no sean molestados ni se hable en ello porq si esto no se ataja es cosa q nunca tendra fin ni los agravios y inconbenientes que de ello resultarian deesto haparecido al Consejo dar quenta a VM para que se guarde mandarlo ver y proveer lo q mas fuere su real voluntad.

A 20 de febrero de 1614

Cal assenyalar que el grau d'assimilació d'alguns dels moriscos catalans era més gran que el dels de la resta dels territoris hispànics i que, a les terres de l'Ebre catalanes es va procedir d'una manera particular. El bàndol d'expulsió exceptuava els moriscos que s'haguessin casat amb cristians vells i la seva descendència, els descendents de cristians vells per via masculina i els seus cònjuges i fills i els esclaus musulmans, amb els seus cònjuges, si eren descendents de cristians vells. En conseqüència, es van fer quatre enquestes informatives entre els anys 1610 i 1615 per tal d'indagar, constatar i inspeccionar quins moriscos complien els esmentats requisits ³⁹.

3. MARC TEÒRIC.

El propòsit d'aquest treball és discernir la influència de la jurisdicció senyorial en el major o menor grau d'expulsats, per a determinar els diferents senyors feudals del territori, s'utilitzarà una Taula de referències de senyorijs extrets d'un article de Dolors Bramon⁴⁰, i que s'acompanya en aquest treball con Annex 2. Com sigui que no hi ha unanimitat respecte a la quantitat de moriscos expulsats, amagats o retornats, s'utilitzarà fonts primàries, com per exemple: Capbreus de 1558, 1607 i 1639, Carta de Població de 1615, i altres referenciades a la Bibliografia.

En primer lloc, com diu Vilar⁴¹, l'expulsió dels moriscos va representar una autèntica catàstrofe demogràfica, més gran perquè es tractava d'un dels sectors de població més actiu en els treballs agrícoles, pilar fonamental en l'economia dels feus. Perquè, la terra és un dels elements més importants de les poblacions, s'hi sembren cultius, es planten arbres, s'obtenen fruits que es destinen a la indústria, hi pasturen els bestiar, per la qual cosa podem dir que gran part de l'economia està basada en la terra

³⁹ Dolors Bramon Planas, «L'expulsió dels moriscos», p.75.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Juan Bautista Vilar, «La expulsión de los moriscos del Reino de Murcia. Sus efectos demográficos y económicos sobre la región de origen», p.95.

i en allò que se'n deriva⁴². La terra també està lligada a l'aigua, de la seva utilització i quantitat depèn el resultat aconseguit a les collites, el seu valor econòmic⁴³. En el cas d'Ascó el riu Ebre, a part pel seu ús agrícola, també era una font d'ingressos pel cobrament del peatge de totes les mercaderies que passaven⁴⁴.

Amb la rendició pactada d'Ascó, juntament amb la Carta de Seguretat de Ramon Berenguer IV, els sarraïns disposaven de les millors terres, algunes de les quals exemptes de pagament d'impostos. Aquest i la seva pròpia jurisdicció administrativa⁴⁵ i religiosa⁴⁶, van ser una font de conflictes⁴⁷ entre l'aljama d'Ascó i els Comanadors durant segles fins a la conversió a moriscos, i la posterior unificació de les universitats en el referent a la jurisdicció, però no com a la tinença de les terres. A la pròspera comanda d'Ascó, l'expulsió va fer autèntics estralls a la recaptació de tributs, com es pot observar a l'Annex 1, la Corredoria aprovada per Capbreu de l'any 1639 tenia els mateixos preus que les de trenta-dos anys abans, o sigui d'abans de l'expulsió.

Amb el decret d'expulsió, van veure l'oportunitat d'adscriure's aquestes terres, i no ho van desaprofitar. Però amb la por que en el cas de revocar-se l'ordre d'expulsió per a una part dels moriscos catalans, els hi haurien de tornar els béns que ja s'havien segrestat amb el consegüent desencant dels beneficiaris, com el Castlà d'Amposta. A més, si es demostrés que els moriscos que es van amagar i escapar de l'expulsió eren veritables cristians, podrien reclamar els seus béns o bé sense reclamar-los, ocupar-los per la força, amb els problemes consegüents per als qui els haguessin adquirit i per a les repoblacions. La solució podria ser demostrar la falsedat de les al·legacions dels que es van quedar, el desvergonyiment i la violència i el perill dels que van retornar, per així justificar una nova expulsió o el perfeccionament de la primera⁴⁸.

⁴² Manuel Espinar Moreno, «Los moriscos de Granada. Aspectos rurales», p.96.

⁴³ ACRE, «Llibre de la Judicatura d'Ascó de 1693».

⁴⁴ Manuel Espinar Moreno, «Los moriscos de Granada. Aspectos rurales», p.97.

⁴⁵ El 28 de juny de 1282 Alfons, lloctinent de Pere el Gran, prohibí al comanador d'Ascó, fra Francesc Ca Tallada, d'intervenir en el judici del sarraí Mahomet Alio per haver pegat un frare del Temple, fins a conèixer la decisió del cadí de Tortosa, escollit pel sobrejuter de Saragossa d'acord amb el comanador i el cadí, tots dos d'Ascó. Carmel Biarnés Biarnés, «Tres motius d'expulsió dels moriscos d'Ascó: la conservació de la sunna, els enfrontaments amb els de Flix i els deutes de la vila d'Ascó». p.235

⁴⁶ A la dècada del 1320 s'acompleixen nous intents d'exigir prestacions personals en treball -que un altre cop situen l'explotació de la reserva en un punt central-, el conflicte sobre les rendes que percebia la mesquita d'Ascó. Pascual Ortega, «Societat i economia a la Ribera d'Ebre i la Terra Alta (1150-1350)», p.99.

⁴⁷ El contracte, un instrument justificatiu important, esdevingut imprescindible per a certes actuacions relacionades amb l'Ordre de l'Hospital. Tot i això, a través dels jurats, l'aljama d'Ascó asseverava que la *sunna* no admetia que ningú fos forçat per una altra persona a ensenyar el títol que justificava una possessió, especialment si el bé que es tractava havia estat posseït des de temps immemorials. Pascual Ortega, «Notas sobre la normativa jurídica musulmana aplicada entre los sarracenos de la Ribera d'Ebre (Tarragona) siglos XII - XIV», p.50.

⁴⁸ Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.49.

L'expulsió dels moriscos, no va afectar per igual a totes les poblacions de la vall de l'Ebre, com es pot observar a l'Annex 2, Aitona i Seròs, ambdues sota el senyoriu dels marquesos d'Aitona, va ser expulsada quasi el 100% de la població, no podem obviar, que el marques d'Aitona era en aquell moment virrei d'Aragó i havia signat el decret d'expulsió. De l'Orde de l'Hospital i trobem: Ascó, Vinebre, Benissanet, Miravet i Riba-roja, d'aquestes poblacions tan sols van ser expulsats d'Ascó un 92%, Benissanet un 81% i Miravet un 77%, la resta Vinebre i Riba-roja no en varen expulsar cap. És curiós el cas de Vinebre, ja que depèn de la Comanda d'Ascó i, en canvi, van deixar quedar-se a tots els cristians nous. El mateix passa amb Flix (Baronia de la ciutat de Barcelona), Garcia, Mora i Tivissa (dels Cardona) que no en varen expulsar cap.

Per tot això, potser certa la percepció del fet que depenen del titular del senyoriu es podia evitar o reduir el nombre d'expulsats moriscos de la població, com si va fer la ciutat de Barcelona⁴⁹ defensant als moriscos de la vila de Flix. Cosa que no es dona als dominis de l'Orde de l'Hospital, ans al contrari, reclama que els poc que han quedat, també siguin expulsats, ja que no nota diferència d'actitud amb els que varen marxar.

3.1. *L'església i els moriscos.*

L'església inicial ja es troba datada el 1151, on la població romanica encara sota control islàmic⁵⁰.

En un document datat a 1 d'agost de 1215, Ponç, bisbe, Llorenç, prior, i el capítol de l'església de Tortosa, d'una banda, i fra Bernat de Campanes, comanador de la Ribera, fra Pere Alberto comanador de Tortosa, fra Ramón Bermon, comanador d'Ascó, i altres frares de la Milícia del Temple de l'altra,

⁴⁹ Els Consellers de Barcelona escriuen a Sedeño el 29 de juny agraint-li «... la merce quens desia fer en 10 dels de Flix baronia desta ciutat vasalls nostres que restam tan agrayts y obligats com es rabo y besam a V. m. les mans per tanta merced y confiam que segons la pretensio desta ciutat es tant justa en favor de dits nostres vasalls» Valeri Boet, «La Ràpita i el seu port dels Alfacs: protagonistes d'una expulsió», p.377.

El rector del lloc de Flix és clar i rotund en informar-ne:... «siempre procuran mezclarse con cristianos viejos casando a sus hijos o hijas con ellos dando a sus hijas por casar/os con cristianos viejos mayor dote de mucho que les dieran por casarlas con cristianos nuevos ... toman para sus hijos, hijas de cristianos viejos no reparando en dote ni interés alguno sino solo en la honra que les viene de mezclarse con ellos y por esta razón están mezclados... hay pocas casas... que no tengan ... mezcla de cristianos nuevos» ... Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.44.

Jaume Aimerich, batlle de Flix, escrigue als consellers intercedint pels seus vassalls moriscs cristians nous: «per que su merexen amb moltes grans avantatges de totes les demes universitats desta Ribera... que poden servir d'exemplar en religió cristiana y en bons costums a tots.» I l'endemà lliuraren als consellers de Barcelona 400 lliures per poder canviar-se els noms de «moros» per «cristians» a la propera capbreuació. Carmel Biarnés Biarnés, «Tres motius d'expulsió dels moriscos d'Ascó: la conservació de la sunna, els enfrontaments amb els de Flix i els deutes de la vila d'Ascó», p.240.

⁵⁰ Joan-Hilari Munoz i Sebastià, *La capçalera de l'església parroquial de Sant Joan Baptista d'Ascó (1576 - 1582)*, p.15.

pledejaven pel delme dels molins, els forns, els banys i la cera dels censos d'Ascó, i pels delmes i les primícies de Camposines i altres llocs i possessions que els frares tenien a Ascó. Foren designats àrbitres Ramón i Guillem Jordà, i Guillem Moragues, els quals van dictaminar que el bisbe i l'església de Tortosa tinguessin íntegrament el delme de les rendes dels molins, forns, banys i de la cera, del delme d'Ascó i dues terceres parts del delme de Camposines, mentre que la tercera part corresponia a l'orde. Tanmateix, quan es fes l'església a Camposines, els frares farien donar la primícia al rector, a excepció dels honors i possessions que s'enumeren. També es va establir que les despeses que s'haguessin de fer en els molins, forns i banys, es deduïssin de les rendes abans de fer el lliurament del delme. Finalment, determinen que l'església de Tortosa tingui el delme en el cas que un honor o possessió d'un sarraí s'alieni al Temple, i també el delme de la renda que els sarraïns lliurin per les possessions que tinguin de l'orde⁵¹.

El 26 de novembre de 1572, els cristians nous d'Ascó, escriuen al bisbe de Tortosa, fra Martin de Cordoba y Mendoza, demanat que els cristians vells també participin econòmicament en l'ampliació de l'església: *En la última visita feta per vostra senyoria Illustríssima, o per son vicari general e visitador, en la yglésia de la vila d'Azco és estat manat indistintivament a tots el pobladors en dita vila que ampliassen lo cap del altar de dita yglésia, (...) tot a comunes despeses de dits christians vells e nous, pux tots fan una vila e un consell. E últimament se ha entès per dits jurats dels nou convertits, que a instància dels jurats dels christians vells, se hauria donat certa scriptura davant vostra senyoria Illustríssima a efecte que tota dita obra se fes per los dits jurats del nou convertits, los quals pretenen tot lo contrari, o almenys que dita obra se ha de fer conforme vostra senyoria ha manat...⁵².*

No va ser fins al 16 de maig de 1575, que la parròquia d'Ascó va ser visitada pel nou bisbe de Tortosa Joan Izquierdo, on remarca l'obligació d'ampliar l'església parroquial: *...visità lo cos de la sglésia y per quan és la sglésia molt chica y apenes y cab la mitat del poble, mana als jurats de dita vila, vells i nous, creyxquen dita sglésia (...) y attento que moltes vegades los és manat lo mateyx y may han obehit, los mana lo*

⁵¹ Antonio Virgili et al., «Diplomatari de la catedral de Tortosa. Episcopats de Ponç de Torrella (1212-1254) i Bernat d'Olivella (1254-1272)», 1:p.64. [Cartulari 8, títol 4, carta 4 (d. 42), f. 71v-74r.].

⁵² Joan-Hilari Munoz i Sebastià, *La capçalera de l'església parroquial de Sant Joan Baptista d'Ascó (1576 - 1582)*, p.83.

*sobredit als jurats, a pena de excomunicació major y al poble y particular de aquell sots pena de entredit, ...*⁵³.

Arran de les notícies de l'expulsió dels moriscos del regne de València, els síndics de les universitats d'Ascó Benissanet i Miravet, escriuen una carta adreçada probablement⁵⁴ al virrei duc de Monteleon, referint els costums i usos socials i religiosos dels moriscos cristians nous residents en aquestes viles perquè la Corona reconsideri la seva possible expulsió del Principat. El document apareix com a inacabat, i segurament es tracta d'una còpia de l'original⁵⁵.

Los syndicos de la Universidad de las villas de Azcon, Miravet y Benisanet y sus vecinos, por razon del justo miedo que tienen de ser expellidos de sus tierras, supplican a vuestra excelencia se sirva advertir lo siguiente:

(1) Primo, que en dichas villas de Miravet y Benisanet ay ducientas casas de nuevos convertidos, y entre ellas ay muchas en las quales se an mezclado cristianos viejos.

(2) Item, que en la villa de Azcon ay ducientas casas de nuevos convertidos, y hasta treinta de cristianos viejos, y muchas dellas estan mezcladas con cristianos viejos.

(3) Item, que los cristianos nuevos de dichas villas de Azcon, Miravet y Benisanet, todos hablan la lengua catalana, como los demas poblados de cristianos viejos de Cathalunya, sin que ninguno d'ellos hable ni sepa hablar lengua arabiga.

(4) Item, que los de dichas villas de Azcon. Miravet y Benisanet, ni hombres ni mujeres, no visten ni usan ropas o vestiduras a la morisca, sino a la catalana, como los pueblos vezinos viejos de dicho Principado.

(...)

(10) Item, en las yglesias parrochiales de dichas villas, de muchos años a esta parte ay fundada la cofadria de Nuestra Señora del Rosario, con sus capillas y ornamentos y tabernaculos para las processiones, y renta particular para el sustento de dicha cofadria, sin las limosnas que antes cristianos viejos como nuevos. por el aumento de dicha cofadria cada dia con mucha devocion hacen. Y aun en la villa de Azcon, ay dos o tres cofadrias. la una del Santisimo Nombre de Jesus, y la otra de Nuestra Señora, las quales, a mas que tienen su capilla. ornamentos y tabernaculos, como las demas, con las muchas

⁵³ *Ibid.*, p.33 i p.85.

⁵⁴ Al estar escrita en castellà i el Duc era italià es suposa que per a ell anava dirigida.

⁵⁵ Trasllet inacabat d'autor i data desconeguts existent a l'Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona (AHCB). Consellers XII, lligall 7 bis, document solt.

limosnas que los cristianos nuevos y viejos dan, se sustentan con la reverencia que deven con mucha lumenaria de cera.

(11) Item, cada primer domingo de mes hacen procession de Nuestra Señora del Rosario, y otra el segundo domingo, por la cofadria del Sanctissimo Nombre de Jesus, con mucho concurso por ser escritos todos en los libros de dichas cofadrias como a cofadres d'ellas.

(12) Item, de muchos años a esta parte an engrandecido la iglesia, fabricando una muy importante nevada (sic) y obra con sus capillas, de coste de mas de cinco mil libras.

(13) Item, en dicha villa de Azcon an fabricado en la yglesia parrochial d'ella, un retablo con un sacrario que ha costado mas de mil y ducientos ducados.

(14) Item, han hecho tambien a costa de la Universidad, muchos ornamentos en servicio de dicha iglesia, del culto divino, de coste de mucho precio⁵⁶.

Entre juliol i agost de 1610, tot just dos mesos després d'haver-se publicat el Ban d'expulsió dels moriscos, el bisbe de Tortosa va realitzar 43 enquestes a 8 poblacions de la Ribera d'Ebre⁵⁷, encarregant-lo al notari Melchor Monfort, d'aquestes enquestes, crida l'atenció que els tres pobles Ascó, Miravet i Benissanet, que havien fet la carta suposadament al virrei, no hi surtin reflectits, i més si eren els que tenien major nombre de població morisca, el rector d'Ascó Joan Rius, n'és un dels testimonis⁵⁸:

... «Para entero cumplimiento de lo que su Mgd manda cerca de la buena dirección y negocio de tan grande importancia como el que se trata de la expulsión de los moriscos que hay en este Principado de Cataluña y que no sean agraviados en ella los que hubieren sido notoriamente cristianos y vivido como tales y fieles vasallos a su Rey Nuestro Señor y dijo que convenia examinar y aprobar con cuidado y particular diligencia los que por concurrir en ellos las calidades que su magestad pide deben quedar en la diocesis de Tortosa... »⁵⁹.

En acabar les enquestes, Pedro Manrique, ho publicà, el mateix any 1610, amb el títol de: *Información de la notoria christiandad de los christianos nuevos de las villas y lugares de Tivenys y su termino, Garcia, Mora, Ribaroja,*

⁵⁶ Josep Serrano Daura, «Usos i pràctiques socials i religioses dels moriscos d'Ascó, Benissanet i Miravet (1610)», p.37-38.

⁵⁷ Veure Quadre 3.

⁵⁸ Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.43.

⁵⁹ Leg.243 A.G.S. Estado, «Carta del obispo Pedro Manrique».

Vinebre, Teviça, Benifallet y Flix del obispado de Tortosa en Catalunya, que explicava que eren «*buenos y verdaderos cristianos ofendiéndose generalmente de que los llamen cristianos nuevos [...] casi todos mezclados en casamiento con cristianos viejos y por la maior parte comen tocino y beven vino, fundan misas y aniversarios y hazen devociones que los demas cristianos y algunos los exceden*». En aquest informe es conclou que no hi havia diferència entre cristians nous i vells pel que feia a la indumentària, a la llengua i a la religió, si bé un dels quaranta-tres informadors, familiar del Sant Ofici, hi assenyalava, si de cas, la diferència «en el linaje»⁶⁰.

En el Quadre 3, on hi ha la relació dels pobles, i càrrecs i oficis dels enquestats, el que sobta dels enquestats és el gran nombre d'eclesiàstics, 29 de 43, dues terceres parts, i més de la meitat d'aquests, exercien el seu ministeri a les mateixes comunitats investigades⁶¹. Per això, el coneixement dels cristians nous havia de ser òptim. La resta de religiosos estaven relacionats amb els càrrecs episcopals i amb el col·legi de cristians nous de Santo Domingo de la ciutat de Tortosa⁶².

Relación de los encuestados por lugares, cargos y oficios													
Lugar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
General	3	2	1	3		2	1					12	12
Benifallet	1		1				1	1		1	1	2	6
Flix	2			1	1					1	1	4	6
Garcia	1				1							2	2
Mora	2					1						2	3
Riba-roja	3											3	3
Tivenys	1							3	1			1	5
Tivissa	1						1		2			1	4
Vinebre	2											2	2
Total	16	2	2	4	2	2	4	4	4	2	1	29	43

Claves:

1. Rector y/o vicario de la iglesia
2. Canónigos
3. Conventuales
4. Miembros del Colegio de Santo Domingo de Tortosa
5. Beneficiados
6. Cargos episcopales
7. Miembros Inquisición
8. Labradores
9. Negociantes
10. Notarios
11. Ciudadanos
12. Total eclesiásticos
13. Total absoluto

Quadre 3. Relació de pobles i càrrecs enquestats⁶³

Després d'avaluar totes les enquestes, el bisbe Manrique va emetre el seu dictamen sobre les vuit poblacions amb comunitat de moriscos, i els que es podien quedar amb el beneplàcit de l'església⁶⁴, que va ser:

1. *Els cristians nous dels llocs de Garcia, Móra, Riba-roja, Vinebre i Flix havien de quedar-se tots sense cap excepció per la seva notòria cristiandat.*

⁶⁰ Dolors Bramon Planas, «L'expulsió dels moriscos», Dolors Bramon Planas, «L'expulsió dels moriscos», p.76.

⁶¹ Vegeu Quadre 3.

⁶² Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.43.

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ Veure Quadre 4.

2. *Els cristians nous de la vila de Tivissa quedaven exempts també de l'expulsió a excepció de:*
- a. *La casa de Luis Maureso, que sent de Miravet es va traslladar poc abans de l'expulsió a Tivissa i en conseqüència els beneficis que s'atorgaven als habitants d'aquest lloc no se'ls podien fer extensius i encara menys tenint en compte el seu origen, Miravet⁶⁵, un dels llocs on els cristians nous, en opinió dels enquestats, eren fidels als seus orígens.*
3. *Els cristians nous de Benifallet, igual que els anteriors, van ser mereixedors en opinió del bisbe Manrique de la gràcia de quedar-se, excepte:*
- a. *La casa de la vídua d'Antonio Navarro, amb els seus dos fills per ser natural de Benissanet, un altre dels llocs marcats, i no haver-n'hi segura opinió.*
  - b. *Les cases de Joan Daniel d'Exea i de Gerónimo Daniel d'Exea, germans pagesos, que per ser originaris de la vila d'Aitona no han rebut el beneplàcit episcopal.*

Relación por lugares de los moriscos quedados con información de su estado civil ²							
	1	2	3	4	5	6	7
Benifallet	26	22	10	3	1	7	45
Flix	62	47	47	2	13		62
García	38	36	24	5	2		55
Mora	40	38	30	6	3	9	64
Riba-roja	29	26	18				34
Tivenys	33	33	5	7	3	73	144
Tivissa	43	28	23	6	10		49
Vinebre	18	18	11			7	32
Total	289	248	168	29	32	96	485

Claves:

1. Registros
2. Total matrimonios
3. Matrimonios mixtos
4. Viudos
5. Solteros
6. Hijos menores
7. Total moriscos

Quadre 4.- Relació de pobles, i dels moriscos que han quedat⁶⁶

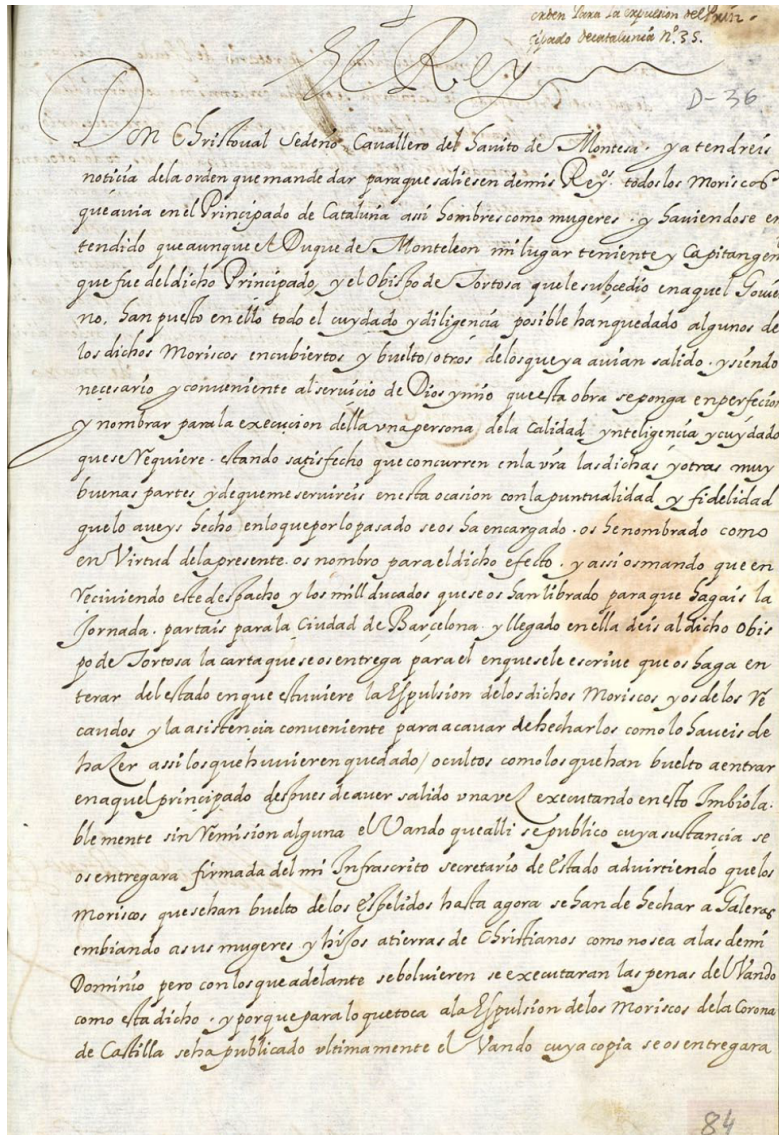
Aquesta segona de les enquestes és la de Cristóbal Sedeño, cavaller de l'orde de Montesa, que arran les queixes que va tenir el rei de què havien quedat molts moriscos i del poc cas que d'això en feien el virrei de Catalunya el duc de

⁶⁵ Cal assenyalar, però, que aquesta consideració sobre els cristians nous dels llocs d'Ascó, Miravet, Benissanet, Aitona, Serós, Lleida i la Vilanova de Tortosa, és un clixé previ, anterior a la mateixa consulta. Totes les referències que hi ha a l'enquesta referida a aquests llocs pressuposa el manteniment de la seva identitat, sense que a les enquestes s'hagi demostrat en realitat. Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.43.

⁶⁶ *Ibid.*, p.46.

Monteleon i el bisbe de Tortosa, el rei en una carta de data 3 de maig de 1611, envia a Cristobal Sedeño⁶⁷ para que vaya a espeler los moriscos que hubieren quedado en Cataluña.

Imatge 2. Imatge de la carta encarregant-li a Cristóbal Sedeño la tasca d'expulsar al moriscos que hagin quedat.

La informació que recopila⁶⁸ Sedeño és molt completa i és més creïble que l'enquesta del bisbe Manrique, no perquè abasti un nombre més gran de llocs i les xifres de poblacions i moriscos siguin superiors, sinó perquè la relació indica per llocs: el nombre de cases; els matrimonis indicant: si són mixtes o si

⁶⁷ ACA/60//ACA,DIVERSOS,Varia,30,Volúmenes,5, «Servicios de Don Cristóbal Sedeño de Torrellas, caballero de la Orden de Montesa, maestro de campo de la milicia en la costa del Reyno de Valencia, comisario de la expulsión de los moriscos que se hizo en el Principado de Cataluña.»

⁶⁸ Veure Quadre 5.

són segones o terceres núpcies; els ascendents que conviuen a la casa; els fills, especificant si són casats o no i amb qui⁶⁹.

Los moriscos exentos de la expulsión según Cristóbal Sedeño ⁷¹							
	1	2	3	4	5	6	7
Ascó	19	12	4	7	1	40	68
Aitona	1				1		1
Benissanet	23	22	4	3		53	96
Benifallet	17	15	12	5	3	27	53
Flix	59	54	44	6	7	112	189
García	37	32	19	7	3	57	112
Miravet	25	21	3	4		46	89
Mora	69	56	38	13	21	141	249
Riba-roja	25	26	16	7		50	93
Serós	5	2		1	1	2	8
Tivenys	3	3	3	3		6	12
Tivissa	64	60	38	14	8	99	203
Tortosa	32	30	14	6	6	73	131
Vinebre	16	20	10	4	5	16	55
Total	395	353	255	80	56	722	1359

Claves

1. Número de casas
2. Total matrimonios
3. Número de matrimonios mixtos
4. Número de viudos
5. Número de solteros
6. Número de hijos menores
7. Total moriscos

Quadre 5.- Relació de moriscos exempts de l'expulsió segons Sedeño⁷⁰

La tercera de les enquestes és la del doctor Pedro Joan Hortola, assessor i advocat fiscal de la capitania general del Principat de Catalunya. La finalitat de la mateixa no és altra que demanar informació. «*Sobre los moriscos que quedaron en la expulsión de que ellos se hizo en la ciudad de Tortosa y su Ribera de Ebro y los que fueron expellidos y han vuelto*».

Aquesta investigació va ser ordenada per Sa Majestat Felip III al virrei Marquès d'Almazan per carta de 14 de novembre de 1611, a causa de les denúncies que havien arribat a la cort sobre l'actitud dels moriscos catalans que van quedar després de l'expulsió. Aquestes denúncies es basaven en els supòsits següents: que els moriscos van quedar amb informacions falses; que molts cristians vells van acceptar suborns per testificar a favor seu; que els que van quedar són tan musulmans com els expulsats; que bona part dels expulsats per França han tornat als seus llocs d'origen i en fan ostentació; que alguns han passat a formar part de les quadrilles de bandolers; i, que aquests moriscos serveixen com a espies del turc.

L'autor de la denúncia no era altre, que el Castlà d'Amposta, veritable enemic dels moriscos, que en carta adreçada al duc de Lerma abocava tota la seva inquina contra els moriscos catalans. Aquesta carta-informe va passar després al Consell d'Aragó a 30 de setembre de 1611 i posteriorment al d'Estat

⁶⁹ Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.47.

⁷⁰ *Ibid.*, p.48.

el 8 d'octubre de 1611, que li va donar sortida el 22 del mateix mes i any. En la resposta, el Consell d'Estat no diferia del d'Aragó, però val la pena recollir l'opinió que els hi mereixia el Castlà d'Amposta: ... «*que aunque el autor (el Castellán de Amposta) no suele ser muy fundado será bien que sin nombrarle se avise de todo al virrey, como se hará por esta vía para que se vea si es cierto*»...

El resultat de tot va ser l'ordre que el Marquès d'Almazan va donar un any després, 1 d'octubre de 1612, al dit Pedro Joan Hortola, que va iniciar la investigació el 24 del mateix mes i any⁷¹.

L'enquesta comprenia nou preguntes que s'ajustaven a la cosa denunciada pel Castlà i eren del tenor següent⁷²:

Comysión al doctor Pedro Joan Hortola para q. reciba información de La Vida y costumbres de Los moriscos que quedaron en Tortosa y otras partes de la ribera de ebro.

Preguntas sacadas Substancialmente de La commysion sobredicha parama facilitar Los dichos dé los testigos que sobre ella se han de recibir.

- i. Primeramente si saben que Los moriscos que han quedado En cathalunya y en particular En Tortosa Tuienys Benifallete Aldouer que son lugares realencos y en los lugares del castellan de amposta como son mirabete Benicanet y otros lugares de otros barones Usan de gran libertad Viviendo con grande sospecha de que son tan moros como los de Berueria y con las mismas Voluntades y trabiciones de los que han sido expellidos y que merecia y merecen tanto ser también expellidos como los demas que lo han zido sin bauer diferencia entre ios Vnos y los otros.*
- ii. Si saben que motiuos y ocasiones se tomaron para permitirseles a los dichos christianos nuevos que quedassen y no fuessen expellidos como los demas.*
- iii. Si saben que las informaciones que se Hizieron para el abono dé los dichos xpianos nuevos que quedaron Uuo muchas defingidas recibidas a petición E instancia dellos mismos Instruyendo y presentando ellos mismos Los testigos de su abono approBan que descendian de xpianos viejos y que eran buenos cristianos siendo moros y descendientes de tales.*
- iv. Si saben que muchos christianos viejos han quedado muy acomodados de las dadiuas que han tomado de los dichos christianos nuevos que han quedado por bauer testificado En abono y approbación de ellos.*

⁷¹ *Ibíd.*

⁷² Ignacio Bauer Landauer, *Papeles de mi archivo. Relaciones y manuscritos (moriscos)*, p.25-26.

- v. Si saben que por razon de las dichas informaciones fingidas y de que los dichos christianos nuevos quedasen y no fuessen expellidos como los demas Huuo alguna Interuencion de dadiuas Interesses, o, otros respetos Illicittos y en que quantidades Por quien y para quien y con qué medios.
- vi. Si saben quedemas dé los xpianos nuevos que fueron expellidos han quedado algunos encubiertos atitulo de ser xpianos viejos iporq. personas han sido encubiertos.
- vii. Si saben que muchos dé los dichos xpianos nuevos que fueron expellidos y embarcados han buuelto En este Principado biuiendo publicamente En los mismos lugares donde antes viuian ienotros y muchos dellos con sus mugeres y Hijos de la misma manera que estauan y biuian antes de ser expellidos.
- viii. Si saben que algunos dé los dichos xpianos nuevos que fueron expellidos y han buuelto se han puesto y van en cuadrilla con ladrones y Banleros Hurtando y matando por los lugares y caminos públicos en deseruicio de dios y de su magd Inquietádo la paz publica de este principado.
- ix. Si saben que los xpianos nuevos que quedaron viuen como fieles christianos En nuestra sancta ley o, con sospecha de la seta y ley de mahoma usando de algunos ritos de la dicha seta dexando de comer cosas En ella prohibidas como toçino beuer vino y otras semeiantes.

Relación de los encuestados por lugares, cargos y oficios														
Lugar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ascó	1							2					1	3
Benissanet	2			1		2	2	3				1	2	11
Benifallet				1		1		2						4
Miravet	2				2	1	1	1					2	7
Tivenys	1							1					1	2
Tivissa			1			1							1	2
Tortosa	2	1	1						3	2	2	1	2	4
Total	8	2	1	2	3	4	3	12	2	2	1	3	11	43

Claves:

1. Rector y/o vicario de la iglesia
2. Beneficiados
3. Canónigos
4. Familiares de la Inquisición
5. Gobernadores y Bayle
6. Cargos locales (jurado, alguacil, justicia)
7. Cristianos viejos
8. Labradores
9. Carniceros
10. Negociantes
11. Ciudadanos
12. Oficios
13. Total eclesiásticos
14. Total absoluto

Quadre 6.- Relació de l'enquesta de D. Pedro Hortola⁷³

Al Quadre 6. Veiem que Pedro Joan Hortola, sí que va incloure a Ascó, Miravet i Benissanet, cosa que les enquestes del bisbe Pedro Manrique i la de Cristóbal Sedeño no havien fet. En el cas d'Ascó van entrevistar al rector d'Ascó Joan Rius, així com a: Joan Franch, i Joan Salvador pagesos d'Ascó. Per la

⁷³ Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.49.

importància que en la comparativa posterior dels moriscos que varen quedar, transcriu les tres declaracions que afecten el poble d'Ascó.

Declaració del rector Joan Rius⁷⁴:

En El Lugar del Ginestar de la castellania de amposta del obispado de Tortosa Viernes a veynte y seis dias del mes de octubre del año de nuestro senyor Jesuchristo mil seys cientos y doze años El Venerable Joan Rius sacerdote Rector de la iglesia parroquial de la villa de Asco del obispado de Tortosa christiano Viejo por todas partes de Edad sigun dixo de sesenta y tres años cumplidos conocido por todos los del Lugar del Ginestar publicamente el qual juro anro senyor dios y a sus sanctos Euangelios, de licencia concedida por el official y vicario general del señor obispo de Tortosa desir Verdad de lo que sabra y le sera preguntado.

Preguntado sobre la primera de las preguntas arriba contenidas dixo que lo que este testigo puede dezir es que hábra tres años y corren los quatro que es rector de la parroquial iglesia de Asco del obispado de Tortosa avnq. hauiá algunos años que residia en la dicha villa y se hallo pnte en ella al tiempo de La expulsión de los moriscos que fue el año Mil seys cientos y diez y En la dicha expulsion sabe este testigo que quedaron en la dicha villa de asco algunos christianos nuevos y En particular La casa de Juan Bautista y lacasa de Anthonio Bautista su Hermano con sus mugeres Christianas viejas y dos primos hermanos suyos que se llaman Juan y Anthonio Bautistas y la casa de Guillen Caixeres con su muger y Hijos la casa de Thomas Gallo con su Hijo casado con xpiana nueva con sus Hijos Joan Massot con su muger xpiana vieja el pubill Lluís Bosquet todos los quales moriscos quedaron con orden y a lo que este testigo Jusga todos han viuido antes de la expulsion y después christianamente supuesto de La manera que viuián los otros que fueron expellidos que Los mas viuián como a, moros de Barberia de manera que En los dichos moriscos que quedaron no sabe de que culparles este testigo.

A la segunda Pregunta dixo que Entiende que los moriscos que se tomaron paraq. los dichos moriscos de Asco quedassen fue porque prouaron, o, que hauián casado con xpianas viejas, o, que eran Hijos de xpianas viejas.

A la Tercera pregunta dixo que antes bien este testigo dixo su dicho y testifico en abono de los dichos moriscos que quedaron por mandamiento del senyor obispo de Tortosa sin que dichos moriscos supiessen nada.

A la quarta pregunta dixo que no sabe nada sobre Lo contenido En dicha pregunta.

A la quinta pregunta dixo Lo mismo que no sabe nada.

A la sexta pregunta Dixo lo mismo que no sabe nada.

A la septima pregunta dixo que lo que este testigo sabe es que amas de Los moriscos que quedaron con orden En el dicho lugar de Ascon quedaron otros sin orden porq. cree este testigo que se escondieron y de los que fueron expellidos sabe este testigo que han buuelto muchos y viuen oy En ascon con sus mugeres y Hijos de la misma manera que antes de todos los quales moriscos de Ascon assi de los que quedaron con orden como de los que quedaron sin orden y tambien de Los expellidos que han buuelto este testigo tiene escrito y firmado de su mano propria Vn memorial de todos ellos el qual este testigo presenta que es el que se sigue.

Los Christians nous que son romafos ab orde del senyer Bisbe de Tortosa Virrey de cathalunya, son los siguientes.

Primo Guillen queixeres dos germans muller y fills maselats.

Item Joan y Anthoni Baptistas germans y muller christianes Velles.

Item Los fills de Joan Baptista maior que ia es mort y Joan Anthoni y oltre menor fills.

Item Thomas gallo maior y thomas Gallo menor muller magdalena y dos filles maria y esperança.

⁷⁴ Ignacio Bauer Landauer, *Papeles de mi archivo. Relaciones y manuscritos (moriscos)*, p.91-94.

Item Johan maior y muller Magdalena Christiana Vella.

Item Lluís Busquet orfe.

Item Gabriel Ababomis de Edat de vuytanta anys.

Item mosse Johan carim nots de setanta anys casat ab christiana vella y han manat ab lletres reals de Barcelona Li tornassen sos bens.

Item candia y dos fills y vna filla.

Item Paula mellerà ab dos fills y vna filia.

Los quesonromasos sens orde.

Primo Thomas çaragosi.

Item Miguel çaragosi y te muller Christiana vella y te fills.

Item Joan Abencomeix Broquerer y muller Christiana vella.

Item Miguel montuliu gonçalbo.

Item Gaspar Guingues es Banler.

Guillen Ferrer cortes.

Item Maria ferraguda.

Los Christians nous que son tornats.

Primo Anthoni agosti muller y fills,

Item Melchior Barbassa casat ab christiana vella.

Item Guillem Albeors y muller.

Item Miguel Joan y vn altre al caips.

Item La viuda de Guillem tamen ab filla y neboda.

Item Anthoni Guillem y Joan Mathians los dos casats ab fills y filles.

Item Joan Albeors muller y neboda.

Item Anthoni Almasir caualier mulle y filla.

Item tres germans guardioles.

Item dos germans geners y vna germana.

Item la muda maria.

Item Guillem y Joan ferrus.

Item La viuda de Gabriel cascante y vna filla.

Item vn fadri Phelip ágelo.

Hieronymmo y et muller y dos fills.

Yo Joan Rius Rector de asco dich esserver Lo sobredit firmat de ma propria.

El qual memorial esté Testigo afirma y da fee como es scritto y firmado de su propria mano y que es Verdad Lo contenido En el.

Generalmente fue interrogado sobre Los requisitos por La Ley Ea todo dixo que no sino que le hazido mandado por el doctor miser Pedro Joan Hortola commissario.

Yo Joan Rius Rector de la parroquial de Asco firmo dicha mi deposiçion de mi mano propria.

Fuele Leydo su dicho y per seüero En el en presencia del dicho doctor miser Pedro Joan Hortola commissario.

Declaració de Joan Franch⁷⁵:

En El mismo Lugar del Ginestar dia mes y anyo sobre dichos, Joan Franch Labrador de La villa de asco del obispado de Tortosa christiano viejo por todas partes de edad de sinquenta y dos anyos cumplidos sigun dixo conocido por el Reçtor de asco mossen Joan Rius el qual juro a nuestro senyor dios y sus sanctos euangelios decir verdad dé lo que sabra y sera preguntado.

Primeramente fue preguntado sobre La primera de las preguntas arriba contenidas dixo que este testigo es nral de la villa de Asco y es christiano Viejo por todas partes de padre madre y agüelos y que el dicho Lugar de asco esta repartido En dos Barrios En vno dé los quales viuen los moriscos y en otro los cbistianos viejos y sabe que al tiempo de la expulsion dé los moriscos dé la dicha villa quedaron algunos porq. Eran Hijos de madres Christianas viejas y casadas con Christianas viejas como fueron dos Hermanos Batistas y porque los dichos Batistas se salieron del barrio dé los dichos christianos nuevos para viuir En el barrio dé los christianos viejos Los christianos nuevos les tenían En mala reputaçion llamándoles renegados y ademas dé los dichos Batistas quedaron En el dicho lugar de Asco otros moriscos En Ladicha expulsion los quales estan continuados En vna lista y melmorial que ha hecho el Rector dé la dicha villa mossen Joan Rius ala qual este Testigo se remite a todos los qua les christianos nuevos que han quedado En la dicha expulçion no ha visto este Testigo que haia ninguna meioria sino En los dichos Batistas en el viuir christianamente Porq. Al viuir viuen de la misma manera que viuian los que fueron expellidos sin hauer diferencia entre ellos antes ni después de la expulçion.

A la sigunda pregunta Dixo que no sabe este testigo que motinos tomaron para quedar los moriscos que quedaron sino porque dezian los vnos que Eran xpianos viejos y otros que descendían En parte de xpianos viejos siendo como eran moriscos y para esto ellos mesmos dauan los testigos.

A la Tercera pregunta Dixo que no sabe nada de lo contenido en ella.

A la quarta quinta y sexta Dixo que no sabe nada sobre Lo contenido En dichas preguntas.

A la septima pregunta Dixo que es Verdad que muchos delos moriscos de Asco que fueron expellidos han buuelto y Viuen en el dicho lugar dé la misma manera que antes Los quales son los mesmos que estan nombrados en el memorial que El dicho Rector Rius ha hecho y este testigo ha visto y de presente se le muestra y ha leydo dizriendolo del memorial continuado en la deposición del dicho Rector Rius Los quales moriscos que han buuelto son tales quales Eran antes de ser expellidos sin ninguna Enmienda.

Ala octaua Pregunta Dixo quees Verdad que algunos de Los dichos moriscos que fueron expellidos y han buuelto se han puesto y van con Banleros en la quadrilla de Lorenço Clua con sus pedernales y pistolas y esto sabe por hauerlo oydo dezir y entre otros moriscos que van en quadrilla son Gaspar Guingues morisco expellido de asco.

A la nouena y Vltima pregunta Dixo que no tiene mas que dezir de Lo que tiene dicho.

Generalmente fue interrogado sobre Los requisitos por la Ley Edixo que no sino que le ha sido mandado por el doctor miser Pedro Joan Hortola commissario.

Yo Joan Franch firmo la presente mi deposición de mi propia mano.

Fuele Leydo su dicho y perseuero En el en presencia del dicho doctor miser Pedro Joan Hortola commissario.

⁷⁵ *Ibid.*, p.94-96.

Declaració de Joan Salvador⁷⁶:

En El mismo Lugar del Ginestar dia mes y anyo arriba dichos Joan Saluador Labrador del lugar de asco christiano viejo por todas partes de Edad sigun dixo de sinquenta anyos poco mas, o, menos conocido por el escriuano Infrato el qual Juro a nuestro senyor dios y sus sanctos Euangelios de su mano corporalmente tocados dezir verdad de lo que sabra y le sera preguntado. Primeramente fue preguntado sobre La primera de las preguntas arriba contenidas y dixo que por ser natural este testigo del lugar de asco del obispado de Tortosa y hauerse criado En el conoce muy bien Los moradores del dicho lugar christianos nuevos y christianos viejos y assí dize que los christianos nuevos que fueron expellidos y los que quedaron al tiempo de la expulcion del anyo mil seyscientos y diez son vnos en el viuir y trato sin que haia disferencia y tales seson los que fueron expellidos y han buelto y los que quedaron quales eran antes y que merecian vnos y otros ser expellidos aseptado dos hermanos Bautistas que casaron con Christianas viejas y se salieron de viuir de entre los moriscos y han viuido éntre los christianos viejos.

A la sigunda tercera quarta quinta y sexta preguntas dixo que no sabe mas de lo que tiene dicho. A la septima Pregunta dixo que es verdad que han buelto muchos de los moriscos que fueron expellidos y viuen en el dicho lugar de asco con sus mugeres E hijos los que los tienen de la misma manera que viuian antes sin disferencia alguna de los quales y de los que quedaron entiende el testigo que el rector del dicho lugar ha dado memorial aparte de su mano que por ser tantos los moriscos que han buelto se resfiere al dicho memorial.

A la octaua Pregunta dixo que es verdad que algunos de los moriscos que fueron expellidos y han buelto se han puesto y van con quadrilla de Banleros con pedernales y pistolas como son Gaspar Guingues morisco expellido de Ascon y Hieronymo Heixero morisco de Tortosa.

A la nouena y vltima pregunta dixo que no sabe mas de lo que tiene dicho.

Generalmente fue interrogado este testigo sobre los requisitos por la ley ea todo dixo este testigo que no sino que se le ha zido mandado por el doctor miser Pedro Joan Hortola commissario susodicho. Yo Joan saluador firmóla mi propria depusicion de mi mano.

Fuele leydo su dicho y perseuero En el en presencia del dicho miser Pedro Joan Hortola.

La importància d'aquestes declaracions, rau en el fet que el rector d'Ascó fa una relació detallada de les persones que van quedar amb autorització, i les que no tenien autorització per quedar-se, i els que van retornar. Aquesta concreció aclareix moltes divergències de la quantitat de moriscos que van quedar a Ascó.

Finalment, la quarta⁷⁷ i última enquesta realitzada pel bisbe Alfonso Márquez el 1615, és la menys fiable de les quatre.

⁷⁶ *Ibíd.*, p.96-98.

⁷⁷ Vegeu Quadre7.

Relación por lugares de las casas de moriscos que quedaron o que regresaron							
Lugar	1	2	3	4	5	6	7
Aldover		1					1
Ascó							11
Benissanet		13	6				19
Benifallet	8	13	1				13
Flix		53					53
García		37			14	23	37
Miravet	3		18				21
Mora		45	6				51
Riba-roja		75			12	63	75
Tivenys	3	6			12	63	75
Tivissa		52	1		11	41	52
Tortosa	15	30		30		17	47
Vinebre		5	8				13
Total	34	333	32	30	37	144	409

Claves:

1. Casas quedadas con patentes de 1611
2. Casas que quedaron por la relación del obispo Manrique
3. Casas de los moriscos que regresaron
4. Casas que forman un barrio separado
5. Casas sin mezclar
6. Casas mezcladas
7. Total de casas (1+2+3)

Quadre 7.- Relació de l'enquesta del bisbe de Tortosa Alfonso Márquez⁷⁸

Al Quadre 7, en relació amb les persones retornades, indica que a Ascó, no ha retornat ningú, quan el rector d'Ascó Joan Rius a la declaració feta davant Pedro Hortala l'any 1612, manifesta que hi havia 10 cristians nous amb ordre; 7 cristians nous sense ordre, i 18 cristians nous que varen retornar, i si ho comparem amb la Taula 1, veiem les diferències.

Relació de les persones que varen quedar de l'expulsió de 1610				
Amb Ordre segons les declaracions d'Hortolà (1612)	Sense Ordre segons les declaracions d'Hortolà (1612)	Els que han tornat, segons les declaracions d'Hortolà (1612)	Segons la Carta de població de 1615	Els que surten al Capbreu de 1639
Guillem Queixeres, 2 germans, muller i fills	Thomas Çaragosi	Antoni Agustí, muller i fills	Guillem Queixeres	Guillem Ferrer
Joan Baptista i muller	Miquel Çaragosi, muller i fills	Melcior Barbassa i muller	Joan Baptista (maior)	Antoni Agustí
Antoni Baptista i muller	Joan Abencomeix	Guillem Albeors	Antoni Baptista (maior)	Antoni Baptista (menor)
Joan Baptista (menor)	Miquel Montoliu Gonzalbo	Vda. Guillem Tamen, filla i neboda	Joan Baptista (menor)	Antoni Baptista (maior)
Antoni Baptista (menor)	Gaspar Guingues (Bandoler)	Antoni Guillen, casat i fills	Antoni Baptista (menor)	Guillem Oneller
Thomas Gallo (maior)	Guillem Ferrer	Joan Mathians, casat i fills	Thomas Gallo (maior)	Antoni Sans
Thomas Gallo (menor) i muller i filles	Maria Ferraguda	Joan Albeors, muller i neboda	Thomas Gallo (menor)	Joan Baptista (maior)
Joan (maior) i muller		Antoni Almasir (cavaller), muller i filla	Joan Massot	Luis Busquet
Luis Busquet (orfe)		3 germans Guardiola	Ludovicus Busquet	
Gabriel Abahomis		2 germans Gener i 1 germana	Guillem Ferrer	
Joan Carim i muller		La muda Maria	Joan Carim	
Candia Franch, 2 fills i 1 filla		Guillem Ferrus	Ludovicus Queixeres	
Paula Mellerà, 2 fills i 1 filla		Joan Ferrus	Vídua Antonio Sans?	
		Vda. Gabriel Cascante i filla	Guillem Carles	
		Felip Agelo	Ludovicus Carles	
		Hieronymmo, muller i fills	Guillem Oneller	
			Thomas Çaragossi	
			Miquel Çaragossi	
13 Caps de família	7 Caps de família	20 Caps de família	18 Caps de família	8 Caps de família

Taula 1. - Relació de persones que varen quedar segons diferents fonts

Font: Segons Hortolà (1612); Carta de població de 1615⁷⁹; i Capbreu 1639⁸⁰

⁷⁸ Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.53.

⁷⁹ Orde Hospitalaria de Sant Joan, «Carta de població d'Ascó any 1615».

⁸⁰ AHN//OM L.1754 (fet per Francisco Pomadera - Notari), «Capbreu de la comanda d'Ascó any 1639».

Segons Ferrer⁸¹, l'enquesta del bisbe Manrique es persegueix justificar l'excepció i cal realçar l'assimilació des del punt de vista religiós. Per a ella es dissenya un qüestionari específic per a cada lloc, que té un denominador comú, però amb matisos particulars per destacar el que és positiu de cada comunitat, i es tria els enquestats, que pertanyen majoritàriament al clergat, és a dir, estan subordinats a qui dirigeix l'enquesta.

En canvi, l'enquesta de Pedro Joan Hortola, inspirada per les protestes del Castlà d'Amposta D. Martin Melo Ferreira, persegueix el mateix que la del bisbe Manrique però en sentit contrari, ja que s'intenta demostrar la falsedat de les informacions que van fer possible l'excepció. A diferència de la primera, en aquesta els enquestats són majoritàriament laics.

Però amb l'expulsió, l'església no perdonava cap impost, ans al contrari el que no pagues, podria incórrer a excomunió com diu el Ban de 20 de juny de 1610, fet per l'arquebisbe de Saragossa Thomas de Borja: *... algunas personas con poco temor de dios y en gran perjuicio de sus animas y conciencias. Incurriendo en las penas y censuras del derecho no pagan enteramente los dichos diezmos. ... exortamos en virtud de las obediencia y sopena a excomunion Mayor Late Sententie. Mandamos a todos los ditas personas... que dentro de quinze dias primos dspues de la publicacion de este Ban... paguen enteramente los diezmos.*⁸²

3.2. *fra Martin Melo Ferreira, Castlà d'Amposta.*

La Castellania d'Amposta fou el nom que prengué el priorat de l'Orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem a la corona catalanoaragonesa quan, després de la cessió del castell d'Amposta als hospitalers (1154) per part del comte Ramon Berenguer IV de Barcelona, el preceptor d'aquella casa, que es titulava castlà d'Amposta. Amb la dissolució de l'Orde del Temple (1312), els béns d'aquest al Principat de Catalunya i al regne d'Aragó passaren en bloc de l'Orde de l'Hospital. Aquests es reorganitzaren i, a partir del 1319, només depengueren del castlà d'Amposta, les cases del Principat a la dreita de l'Ebre (comandes d'Uldecona, la Sénia, Horta de Sant Joan, Vilalba dels Arcs i Ascó i l'antiga batllia de Miravet dita "castellania d'Amposta")⁸³. Normalment, el castlà vivia al Monestir de *San Juan de los Panetes* a Saragossa.

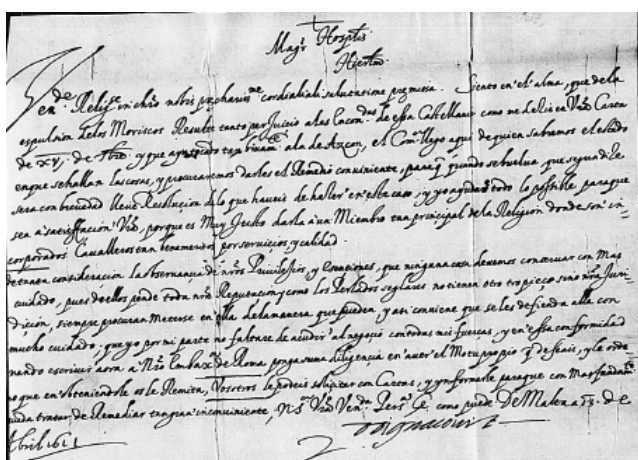
⁸¹ Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.53.

⁸² ACA//ACA, CONSEJO DE ARAGÓN, Legajos, 0221, n° 033, «Consultas relativas a los diezmos y censales de los lugares despoblados por la expulsión de los moriscos en Aragón».

⁸³ <https://www.encyclopedia.cat/gran-encyclopedia-catalana/castellania-damposta-0>

L'any 1605 pren possessió com a Castlà de la Castellania d'Amposta, fra Martin Melo de Ferreira cavaller de l'Orde de l'Hospital, el qual, viu a Miravet, segons es desprèn de les cartes enviades tan al duc de Lerma com al Gran Mestre Vignacourt⁸⁴ a Malta. La posició d'aquest Castlà en l'expulsió dels moriscos és clau, donada la seva clara aversió als moriscos.

En primer lloc, perquè tot just després de l'expulsió dels moriscos, tramet la primera carta queixant-se del fet que no els han expulsat a tots, aquesta queixa comportarà, una que el rei remet a Cristobal Sedeño perquè ho esbrini i actuï en conseqüència.

Imatge 3. Imatge de la carta de resposta del Gran Mestre A. Vignacourt des de Malta⁸⁵.

El Castlà, continua amb les seves queixes, i envia una carta⁸⁶ al duc de Lerma que, a part de tornar-li a recordar que han quedat moriscos amb autorització, i que al seu parer són tan moros com els de la Berberia, s'ha assabentat que al Consell d'Estat van presentar un Memorial en contra seva, dient que volia expulsar als moriscos per a quedar-se amb la seva terra, quan això segons ell és fals. El que sobta, és que no fa referència a Ascó, tan sols parla de Miravet i Benissanet. ... *en mis dos lugares que son mirabete y binazanete an que dado entre hombres niños i mugeres mas de çiento çinquenta y son tan moros como los de berberia y con las mis mas voluntades y traiciones como los que sean embarcado...*⁸⁷.

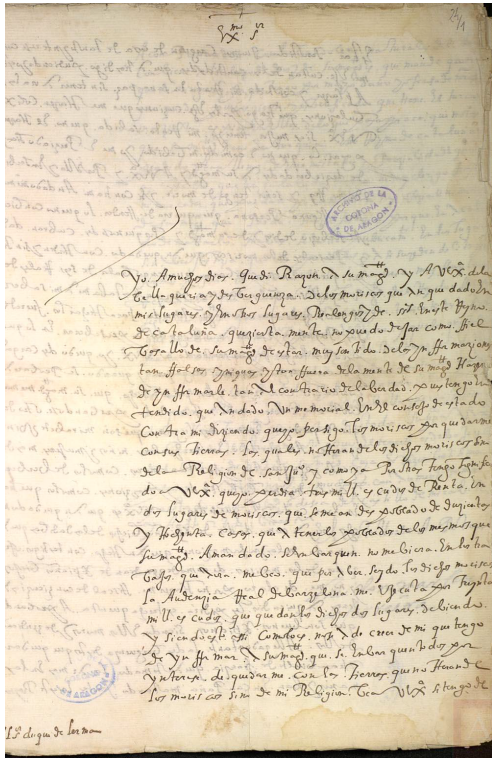
⁸⁴ AHN//CODICES,L.621, «Registros capitulares de la Castellania de Amposta de 1607 a 1611.», 23:f.232.

⁸⁵ AHN//CODICES,L.621, «Registros capitulares de la Castellania de Amposta de 1607 a 1611.»

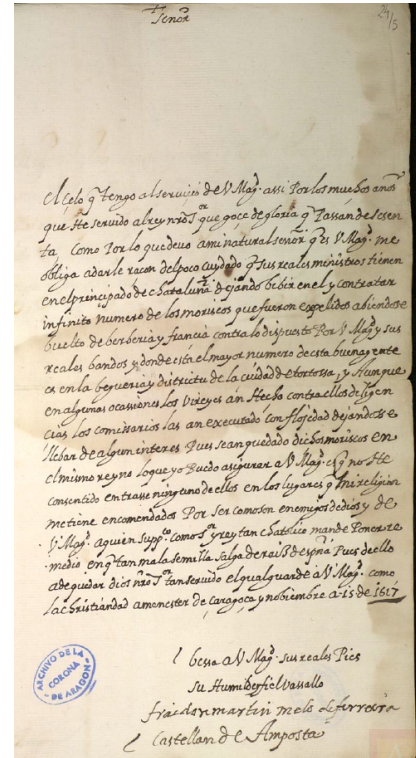
⁸⁶ Veure Imatge 4

⁸⁷ ACA//ACA,CONSEJO DE ARAGÓN, Legajos.0221, n° 024, «Consulta sobre tres cartas de Fra Martin Melo de Ferreira, Castellán de Amposta sobre la gran cantidad de moriscos que han vuelto a Cataluña», f.24/1v.

També comenta que dels dos llocs s'han buidat dues-centes vuitanta cases que comporta haver perdut tres mil escuts de renda ... *aviendo el perdido tres mil escudos de renta en dos lugares de Moriscos q se le han despoblado y agora le executan por no tenerlos en treinta mil escudos, y q quien informa esto es tan su agravio deve ser porq no se descubran dadas o presentes de los moriscos que han quedado con orden y sin orden, porq del no seprovara q tiene valor de seis reales de la expulsion...*

Imatge 4. carta enviada al Duc de Lerma⁸⁸

Imatge 5.- Carta de queixa al rei⁸⁹

L'any 1614 van ser enviats comissaris a Tortosa i Felip III s'alinea amb l'opinió del bisbe, l'ajuntament i els procuradors, i desautoritza al virrei: *He mandado que se ordene al virrei que no moleste a estos moriscos que quedaron en Tortosa, sino que se les deje gozar libremente de la gracia que se les hizo (...)* y escribase al obispo que tenga cuidado de ver como biben, pues por su parecer se dejan. L'any següent, el bisbe successor de D. Pedro Manrique obre una nova investigació, que resulta molt favorable. Els moriscos compleixen tots els actes de pietat requerits⁹⁰.

⁸⁸ *Ibid.*, f.24/1.

⁸⁹ *Ibid.*, f.24/5.

⁹⁰ Valeri Boet, «La Ràpita i el seu port dels Alfacs: protagonistes d'una expulsió», p.379.

Amb tot això, Ascó esdevingué buit, endeutat i, l'any 1615 s'inicia el procés d'una nova Carta de població⁹¹ amb molts problemes perquè els nou pobladors no volien venir perquè havien de fer-se'n càrrec dels deutes que havien deixat de pagar els moriscos expulsats. El 2 de juny de 1615, el comanador d'Ascó fra Don Pedro Jaurreche i Arbizu, i els comissaris reials⁹² fra Don Garcia Joffre i fra Don Miguel Torrero, convoquen a l'església d'Ascó als cristians vells (41 famílies), i als cristians nous (18 famílies amb permís i sense) perquè signin unes noves capitulacions més favorables a l'Orde Hospitalària, primer varen convocar als cristians nous:

...Postea aulem dicho die, et hora in aliis actibus non se divertendo dictus Dominus Comendator incontinenti in dicta Ecclesia mandavit convocare, et congregare Cristianos novos qui in presenti Villa remanserunt, et sunt qui seguntus Joannes Babtista major, Antonius Babtista major, Joannes Babtista minor, Antonius Babtista minor, Tomas Gallo major, Tomas Gallo minor, Ludovicus Buquets, Vidua Antonii Sans et ejus filii, Guillermus Queixares, Joannes Massot, Thomas Caragosi, Ludovicus Queixeres, filii Michaelis Caragosi, Guillermus Ferrer, Joannes Carim, Guillermus Carles, Ludovicus Carles, et Guillermus Oneller, quibus convocatis, et congregatis, dictus Dominus Comendator exposuit seguentis.

Ya sabeis todos los que estais juntos, que habéis quedado con algunas siniestras informaciones, que habéis dado a los ministros de Su Magestad, y por intersección de algunas personas, lo que es contra la mente y tenor del Ban Real, y aunque esto sea an si, deseo acomodaros a todos para que podáis vivir y acomodar vuestros hijos sin alterar en manera alguna los mandatos de su Magestad, ni contravenir a ellos, antes bien con expressa protestación de que, siempre viniere orden de su Mag^d para que salgáis de sus Reynos, lo hagáis de hacer, sin valeros de cosa alguna, de los que os concederé en esta capitulación en el entretanto su Mag^d os deja estar en sus Reynos, y yo en esta mi Encomienda quiero que sea con los pactos siguientes.

- 1. Primeramente que hayais de renunciar en mi poder, y manos ahora, y de presente todas las haciendas que teneis. Ofreciendo después de haber hecho el auto de Poblacion de esta Villa bolveros a cada uno aquellas y aumentándolos con alguna cosa mas de los que han dejado los expulsos.*

⁹¹ Com diu Dolors Bramon: *L'anàlisi de la carta de poblament de Benissanet, signada el 30 d'octubre de 1611 indica que la repoblació s'inicia gairebé l'endemà mateix de l'expulsió, però que no fou un document que intentés d'atraure pobladors, sinó una mitja del qual se serví l'orde de Sant Joan per assegurar-se el control i el domini de la nova comunitat. Les condicions establertes als setanta-set caps de família (quinze d'ells moriscos i antics habitants de Benissanet), majoritàriament pagesos, mostren com la castellania d'Amposta aprofità l'avinentesa per trencar totalment les antigues línies de possessió pagès-terra i crear-ne altres de noves. Dolors Bramon Planas, «L'expulsió dels moriscos», p.75..*

⁹² Eren els encarregats de vendre les propietats dels moriscos expulsats. Carmela Díaz de Rábago Hernández, «Algunos datos sobre la ocupación cristiana de tierras y bienes de moriscos después de la expulsión: Castellón de la Plana, 1614», p.285.

2. *Item que no podais vosotros, ni vuestros herederos, y sucesores por tiempo alguno vender, empeñar, ni enagenar por cualquier causa, y ocasión cosa alguna de las que teneis, y yo os diere, ni tomar a censal, ni violario sobre ellas, en caso que contra esto contravenieredes, persais ipso facto todas vuestras haciendas, y aquellas sean confiscadas para mi, y mis sucesores en dicha Encomienda.*
3. *Item que en vuestras haciendas, ni en lo que os diere, no puedan suceder sino hijos, o hijas vuestros de legítimo y carnal matrimonio procreados, con tal empeño, que hayan de casar con hijos o hijas de Cristianos viejos, y no de otra manera, que en tal caso os doy licencia y facultad para que podais darle en todo, o en parte vuestras haciendas, y de otra manera caigais en comito de todas vustras haciendas, y susceda en ellas, yo o mis sucesores en la Encomienda, contal que aquellas hayamos de dar, y establecer, a nuevos pobladores, y no venderlos en manera alguna y que siempre, y cuando casareis vuestros hijos o hijas sea con decreto de la Señoría.*
4. *Item que en caso vosotros, o cualesquiera de vosotros, o vuestros sucesores, y herederos mujedes o morirán sin hijos, o hijas de legítimo y carnal matrimonio, como dicho es, tambien en tal caso succedamos, y yo, y mis sucesores en la Encomienda en vuestros bienes, para que aquellos hayamos de establecer, y no vender, como arriba esta dicho y si acaso con el tiempo se descubriese o probase haber en la Villa algunos Cristianos nuevos o mas de los que aqui estais, quiero, y es mi voluntad, y del capitulo, y Samblea, sean comprehendidos, y comprehendan en estos capitulos, y no puedan valerse de sus haciendas, sino en la forma, y manera que vosotros.*

Los cuales respondieron se contentaban de hacer lo que dicho Señor Comendador les habia propuesto y estaba contenido en estos capitulos, y asi todos unanimes, y conformes renunciaron en manos, y poder de mi el notario abaxo escrito, siendo presentes por testigos, el dicho Reverendo Francisco Cervera Prior de Flix, y Joseph Rovira mazonero habitante en la presente Villa... in posso mei Francisci Pomadera Regia autoritate notari publici in prtí Villa de Asco habitatoris die secundum mensis Junii anno Domini millessimo sescentesimo, decimo quinto...⁹³

Després van convocar als cristians vells que també van adaptar-se al nou text, posteriorment, tots junts varen aprovar la nova Capitulació que consta de 100 capítols -del capítol 4 al 15 desapareguts-, van constituir una nova universitat⁹⁴, i van iniciar una concòrdia perquè el rei els hi aproves la manera de tornar els deutes⁹⁵, aquesta concòrdia va ser aprovada pel rei en data 3 de

⁹³ Orde Hospitalaria de Sant Joan, «Carta de població d'Ascó any 1615».

⁹⁴ L'estructura orgànica de les universitats es compon de: Una comissió reduïda de magistrats rectors de la comunitat (2 jurats); D'un Consell Secret; D'una Assemblea general de veïns; Al seu costat roman el bayle que presideix la Universitat i que hi col·labora perquè la seva jurisdicció sigui efectiva a la pràctica mitjançant l'execució de les seves decisions. Tomàs de Montagut i Estragués, «La jurisdicció municipal en Catalunya i los juristas de Barcelona en la baja edad media», p.337..

⁹⁵ Finalment va ser un novè de tots els fruits Orde Hospitalaria de Sant Joan, «Carta de població d'Ascó any 1615».

febrer de 1619⁹⁶. Per a conèixer els nous pobladors, s'ha de consultar el capbreu de 1639, ja que fins que no es va aprovar definitivament la concòrdia, els nous pobladors no eren gaire conformes de quedar-se. A l'annex 3, hi ha una carta tipus de les enviades als creditors, adreçada al bisbe de Solsona dient-li que per a cobrar qualsevol, deute, s'havia d'ajustar a la concòrdia aprovada per la Comanda i Vila d'Ascó.

Veient la comparativa de la Taula 1.-, referents als censos de 1607 -just abans de l'expulsió-, amb la de 1639 -tot just recuperant-se demogràficament-, es pot apreciar visualment la forta davallada econòmica que va suposar l'expulsió dels moriscos de la vila d'Ascó.

CENS SEGONS CAPBREUS D'ASCÓ DE 1607 i 1639			
CONCEPTE	Any 1607 ⁹⁷	Any 1639 ⁹⁸	Diferència
DINERS	26 lliures 12 sous i 9 diners	1 ral 12 lliures disset sous i 11 diners	↓ 48%
CERA	21 lliures i 4 unçes	11 lliures i 7 unçes	↓ 46%
OLI	25 lliures	18,5 lliures	↓ 26%
FRUITS	35,5 barcelles	10 barcelles	↓ 72%
ALTRES	2 faneques	6 faneques	↑ 300%
ALTRES	3 gallines i 1 perdiu	6 Almutis	

Taula 2.- Comparativa del Cens on es pot observar la forta devallada economica soferta.

4. CONCLUSIÓ.

En definitiva, els moriscos eren rendibles, fins que es decideix expulsar-los no per motius de fe sinó per a quedar-se amb els millors terrenys agrícoles, altres com Ciscar, consideraven que l'expulsió dels moriscos va estar en la base d'una fractura en el procés de transició al capitalisme⁹⁹. Aquesta mesura va portar a la ruïna a moltes senyories feudals, moltes van haver de demanar ajuda a la cort per sobreviure, altres

⁹⁶ ACA//ACA,CANCILLERÍA,Registros,NÚM.4901, «Carta del rey Felipe III al Comendador de Ascó para que haga cumplir el Decreto Real de la concordia entre la Villa de Ascó y sus acrehedores», f.17v al f.107r.

⁹⁷ AHN//OM L.1753 (fet per Paulo Bellver - Notari), «Capbreu de 1607 d'Ascó».

⁹⁸ AHN//OM L.1754 (fet per Francisco Pomadera - Notari), «Capbreu de la comanda d'Ascó any 1639».

⁹⁹ i va afirmar: *Nos parece evidente que las motivaciones económicas y la protección de los intereses nobiliarios estuvieron presentes, junto con la conciencia de la resistencia morisca a la cristianización y de sus dimensiones políticas, en la gestación del decreto de expulsión. Su ejecución y la nueva situación creada con la repoblación supondrá una refeudalización, una extensión e intensificación de las relaciones feudales, traducida en la disminución del jornalero, incipiente proletariado rural, desaparición de la propiedad alodial, aumento de la enfiteusis, mayor control y superiores exigencias señoriales, así como una ruptura de las anteriores estructuras comerciales y descenso de las actividades artesanales. Igualmente, se cercena el número y riqueza de una clase burguesa o para-burguesa, cristiana y morisca, y se limita su ulterior desarrollo.* Eugenio Ciscar Pallarés, *Tierra y señorío en el País Valenciano (1570-1620)*, p.325.

van sol·licitar o un títol nobiliari per a poder-lo vendre, altres proposaven a cavallers¹⁰⁰, i així eixugar deute.

L'opinió que d'ells mateixos es tenien els moriscos, tampoc era ni unànime ni bona, així als moriscos de Lleida, Aitona, Seròs, Ascó, Benissanet i Miravet són al centre de la polèmica, especialment aquests últims són referència contínua i despectiva per part de les altres comunitats: ... «los de García tractaban de moros a los de Ascó y Benissanet». A Tivissa d'un matrimoni procedent de Miravet es diu que... «no se tiene muy buena olor dellos»¹⁰¹.

Segons Ortega, l'aljama d'Ascó tenia un règim específic de tinença de les terres, les característiques de les quals, es podrien resumir en: dret a no presentar el document acreditatiu de la tinença; obligació de dirimir les queixes del senyor davant de l'alcaid dels sarraïns; disponibilitat dels feus agraris similar a la que presenta l'establiment emfitèutic; completa seguretat - inembargabilitat de la tinença-; obligació de satisfer al senyor unes quotes proporcionals a la producció, generalment més altes que els censos típics de l'establiment emfitèutic, i, absència del dret de prelació a les alienacions de finques d'aquest grup fins avançat el segle XV¹⁰².

Quina era la població d'aquests cristians nous al llarg de l'Ebre. Entre el 1377 i el 1568 molt aproximadament, els nombres dels diversos pobles es mantenen i així, a Tortosa, un 5%; a Ascó, però, 135 focs (82%); a Miravet, tots els focs 86; a Benifallet, el 49%, 28 focs; a Tivenys, 6 focs, el 46%; a Mora, 52 focs, el 22%; a Tivissa, 28 focs, el 28%; a Flix, 21 focs, el 21%; a Garcia, 39 focs, el 30%; a Vinebre, 21 focs, el 55%; a Riba-roja, 31 focs, el 100%¹⁰³.

Valeri Boet en la seva ponència: *La Ràpita i el seu port dels Alfacs: Protagonistes d'una expulsió*¹⁰⁴ diu: *Segons Josep Iglesias al fogatge de l'any 1497, Miravet era l'únic poble totalment musulmà del Baix Ebre. Mentre que a Vinebre, un 50% de la seva població era morisca, Móra d'Ebre tenia un 40%, Garcia un 36%, Ascó i Flix un 30%, Tivissa un 23% i Tortosa solament un 5%. Amb aquesta afirmació no*

¹⁰⁰ Va pagar 10.000 reals. ACA, CONSEJO DE ARAGÓN, Legajos, 0254, nº 077, «Consulta sobre un caballerato a beneficiar que solicitan los regentes Navarro, Pueyo y Bayetola para rescabarse en parte de la ayuda de costa que se les concedió al ir a Cataluña. Presentan y es admitido a Bartolomé Blau Salvador de la villa de Ascó media».

¹⁰¹ Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.46.

¹⁰² Pascual Ortega, «Los sarracenos del Ebro catalán (siglos XII-XV)», p.36.

¹⁰³ Josep Massip, «Els moriscs de Tortosa i la ribera d'Ebre a l'Arxiu de Tortosa», p.225.

¹⁰⁴ Valeri Boet, «La Ràpita i el seu port dels Alfacs: protagonistes d'una expulsió».

podem estar d'acord, ja que el mateix Iglésies¹⁰⁵, fa menció al fogatge de 1553 existent a l'ACA, on relaciona les poblacions de Catalunya amb els seus fogatges, hi trobem que Ascó tenia 158 focs i 790 habitants igual que la vila de Palamós, i 40 focs més que les viles de Sabadell, Martorell, Sant Celoni i Sitges que en tenien 118 amb 590 habitants¹⁰⁶. També segons Serrano, amb el fogatge de 1497¹⁰⁷, poc abans de la seva conversió: a Ascó tenim 136 cases o famílies sarraïnes, i unes 28 de cristianes, el 83% era sarraí¹⁰⁸; finalment, segons Muñoz, l'any 1515 que fou el primer fogatge fet després de la conversió al cristianisme, hi havia un total de 161 focs (805 habitants), tots cristians¹⁰⁹, per tant, si l'any 1610 en varen expulsar 784 habitants¹¹⁰, Ascó no podia tenir un 30% de població morisca. Addicionalment, si observem el Capbreu de 1558¹¹¹, els cognoms que surten són: Alcasp, Aboamis, Abencomeix, Oseny, de Vallcebre, de Vallsegura, Quexerres, ect.

En tot el procés d'expulsió dels moriscos a la vall de l'Ebre, hi ha hagut dues línies diferenciades: la de l'església, i la dels senyors feudals. La línia de l'església va ser beneficiar al màxim nombre de moriscos, que poguessin aportar testimonis de la seva fe, estar casat amb cristiana vella, inclòs com va ser criticada, mitjançant suborns. Aquesta permissivitat va ser un dels motius de les innombrables denúncies¹¹².

En canvi, davant aquest procés d'expulsió, l'actitud de la senyoria, no va ser unitari, va haver-hi dues línies, una¹¹³ que volien evitar de qualsevol forma l'expulsió dels moriscos de les seves terres, per les fortes pèrdues econòmiques que suposava l'abandonament de les seves terres, com van ser els casos de la Ciutat de Barcelona,

¹⁰⁵ Josep Iglésies i Fort, *Pere Gil S.I. (1551-1622) i la seva Geografia de Catalunya. Seguit de la transcripció del Llibre primer de la historia Cathalana en lo qual se tracta de Historia o descripció natural, ço es de cosas naturals de Cathaluña*, p.123.

¹⁰⁶ *Ibid.*, p.122-124.

¹⁰⁷ Fucho, dibuixa un gràfic on es pot observar la població sarraïna i cristiana d'Ascó, Riba-roja, Vinebre, Flix, Garcia, Móra, Tivissa i Tortosa, i sobta que Ascó a l'any 1497, sigui la que tingui major nombre de focs sarraïns i que inclòs tripliqui la de Tortosa: Ascó (135 sarr./30 cris.), Riba-roja (31sarr./ - cris.), Vinebre (21 sarr./17 cris.), Flix (31 sarr./73 cris.), Garcia (39 sarr./88 cris.), Móra (51 sarr./182 cris.), Tivissa (28 sarr./69 cris.), i Tortosa (48 sarr./981 cris.). Felip Fucho i Pascual, *L'islam a Ascó (s. X - XVII). Aportacions i herència*, p.137.

¹⁰⁸ Josep Serrano Daura, «Els moriscos de la Comanda d'Ascó (Ascó, Vinebre i Riba-roja), i l'ordre reial d'expulsió de 1610», p.14.

¹⁰⁹ Joan-Hilari Munoz i Sebastià, *La capçalera de l'església parroquial de Sant Joan Baptista d'Ascó (1576 - 1582)*, p.25.

¹¹⁰ Valeri Boet, «La Ràpita i el seu port dels Alfacs: protagonistes d'una expulsió», p.374.

¹¹¹ AHN//OM L.1751 (fet per Pedro Pellicer - Notari), «Capbreu de la comanda d'Ascó any 1558».

¹¹² Pau Ferrer, «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)», p.48.

¹¹³ Els senyors feudals temien la fugida d'aquesta imprescindible ma d'obra que treballava a les seves finques i pagava els cens de les seves propietats; era una font d'ingressos molt important i per això buscaren la manera d'evitar-ne, fos com fos, l'expulsió. Carmel Biarnés Biarnés, «Tres motius d'expulsió dels moriscos d'Ascó: la conservació de la sunna, els enfrontaments amb els de Flix i els deutes de la vila d'Ascó», p.236..

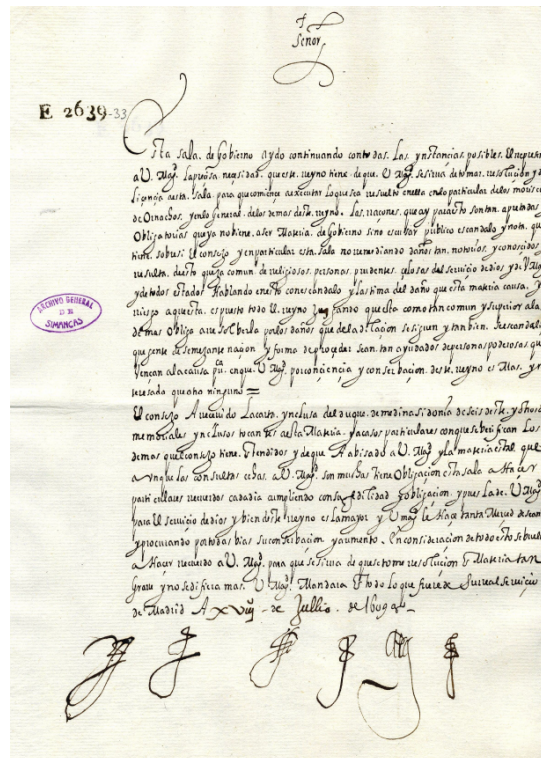
que va defensar els seus vassalls de la Baronia de Flix, o els Cardona que varen fer el mateix amb les viles de Garcia, Móra i Tivissa.

A l'altre costat, ens trobem a part del Consell d'Estat¹¹⁴ que feia dècades que demanava l'expulsió, als Montcada, marquesos d'Aitona a les viles d'Aitona i Serós, que varen expulsar gairebé el 100%, i l'Orde de l'Hospital en la seva Castellania d'Amposta, aquesta Castellania, amb el seu Castlà fra Martin Melo de Ferreira, tenia un autèntic odi als moriscos d'Ascó i Miravet-Benissanet, odi que, podria tenir el seu origen els continus conflictes amb les dues Comandes, obviant als pobles sota la seva senyoria de Riba-roja i Vinebre que no hi va haver cap expulsat, i demanes que els pocs que havien quedat a Miravet, també havien de ser expulsats. Al mateix temps, es queixava del fet que l'expulsió havia provocat el despoblament de dues ciutats - continua sense anomenar Ascó- i que no pot pagar els deutes, cosa que no s'entén perquè al decret d'expulsió diu: *.... Item, vol, y declara sa Excellencia, que sia llicit, y permes als dits Moriscos aportar sen de sos bens tots los mobles q cada hu dells podra portarsen sobre sa persona, y los bastiments, y los diners tan solament que menester hauran per son sustento del viatge, en cars no se embarcassen en les galeres de sa Magestat, per cada hu dells y ses families, pagant lo dret al General, y altres drets, si ni haura; y los demes diners, or, plata, y altres bens mobles, que restarian de dits Moriscos, sien de dits Barons: ab que empero los hagen de pendre ab benefici de inuentari en poder de Notari publich, y de testimonis fidedignos, ab les mateixes obligacions dalt dites en los bens immobles, per seguretat dels acrebedors. E volent, y expressament declarant, que lo mateix que esta disposat dels bens mobles, e immobles, e diners dels Moriscos de les terres dels Barons, se entenga disposats en los llochs y terres Reales...*

Per tant, on van anar a parar els diners dels béns mobles, immobles, i diners que eren per la senyoria segons el Ban per a fer front als deutes? La resposta s'ha de cercar en els interessos econòmics del Castlà d'Amposta, que veuria perillar la repoblació dels seus llocs a conseqüència de la devolució dels béns, als cristians nous que foren eximits de l'expulsió.

Finalment, els castllans normalment vivien al convent de San Juan de los Panetes, a Saragossa —com es desprèn de les cartes enviades tant al rei, al duc de Lerma, o al gran Maestre de l'Orde—. En canvi, fra Martin Melo durant tota l'expulsió va viure al castell de Miravet, per a controlar de més a prop l'expulsió dels moriscos del seu senyoriu. Per tot això, el paper del Castlà d'Amposta fra Martin Melo, va ser cabdal en l'expulsió dels moriscos d'Ascó.

¹¹⁴ Veure Imatge 6.-

Imatge 6. Consulta del Consell d’Estat urgint el rei perquè se serveixi prendre resolució en matèria tan greu i no es difereixi més¹¹⁵.

JOSEP MARTÍNEZ COSTA

NOTA.- Donat el gran volum de les fonts consultades, he creat un enllaç al Drive per si quelcom ho volgués consultar, per accedir-hi clicar [aquí](#).

¹¹⁵ AGS//EST,LEG,2639,33, «Consulta del Consejo de Estado urgiendo al rey “se sirva tomar resolución en materia tan grave y no se difiera mas”».

5. ANNEX.

ANNEX 1.-

Taxa		Concepte	Qui Paga			
1607	1639		1607		1639	
			C.	V.	C.	V.
2	2	Tot cap de bestia menut (2 diners)	1	1	1	1
10	10	Tot Rosi de sella que es ven (10 sous)	5	5	5	5
2	2	Tot Rossi de Albarda que es ven (2 sous)	1	1	1	1
1	1	Mula de Albarda (1 sou)	1/2	1/2	1/2	1/2
8	8	Bestia bovina o somerina (8 diners)	4	4	4	4
2	2	Arrova de lli o canem (2 diners)	1	1	1	1
2	2	Arrova de llana (2 diners)	1	1	1	1
2	2	Arrova de formatge (2 diners)	1	1	1	1
2	2	Canter d'oli (2 diners)	1	1	1	1
5	5	Qualsevol persona que vendra qualsevol blat o altres qualsevols grans haga de fet almutx en amunt sense llicència del Corredor encorre en pena de cinc sous	n/a	5	n/a	5
4	4	Per quiscuna carga de forment o altres qualsevols grans	2	2	2	2
8	8	Qualsevol persona que vendra oli a l'engros, es a saber mig canter o un canter d'aquí en amunt, sense llicència del Comanador, encorre en una pena de 8 sous	n/a	8	n/a	8
1	1	Per quiscuna bestia que matara el Carnicer, 1 diner , es a saber bestiar menut exceptuan cabrit que no paga fins a Sant Miquel	1	n/a	1	n/a
1	1	Per quiscuna vaca o bou que matara a la Carniceria: 1 Lliura de bou	1	n/a	1	n/a
2	2	Per feu (fem?) que ven la Carniceria o altre (2 diners per arrova)	1	1	1	1
4	4	Per quiscuna dotzena de cuyram	2	2	2	2
2	2	Per quiscuna arrova de pregunta	1	1	1	1
2	2	Per quiscuna arrova de mel	1	1	1	1
2	2	Per quiscuna arrova de asser y de ferro	1	1	1	1
2	2	Per quiscun quintal de figues o panses	1	1	1	1
8	8	Per qualsevol argent ques vendra en presencia del Corredor (8 diners per lliura)	4	4	4	4
4	4	Per qualsevol argent ques vendra sense presencia del Corredor (4 diners x lliura)	2	2	2	2
8	8	Per qualsevol perles ques vendra en presencia del Corredor (8 diners per lliura)	4	4	4	4
4	4	Per qualsevol perles ques vendra sense presencia del Corredor (4 diners x lliura)	2	2	2	2
8	8	Per tot llens que se almara fora de sa casa (8 diners per lliura)	4	4	4	4
8	8	De tot aixam obrat i aixi mateix encloses	4	4	4	4
n/a	2	La Seda acostumen a pesarla los Mustafes i cobren (2 diners x lliura)	n/a	n/a	1	1

Nota.- C. = el qui compra; V.= el qui ven

Disseny propi a partir de les següents Fonts:

[Capbreu Encomanda de Azcón 1607](#). ref. *AHN//OM,L.1753*. (f.6v i f.13r-13v)

[Capbreu Encomanda de Azcón 1639](#). ref. *AHN//OM,L.1754*. (f.11v i f.21v-22v)

ANNEX 2.-

L'EXPULSIÓ DELS MORISCOS (1610)

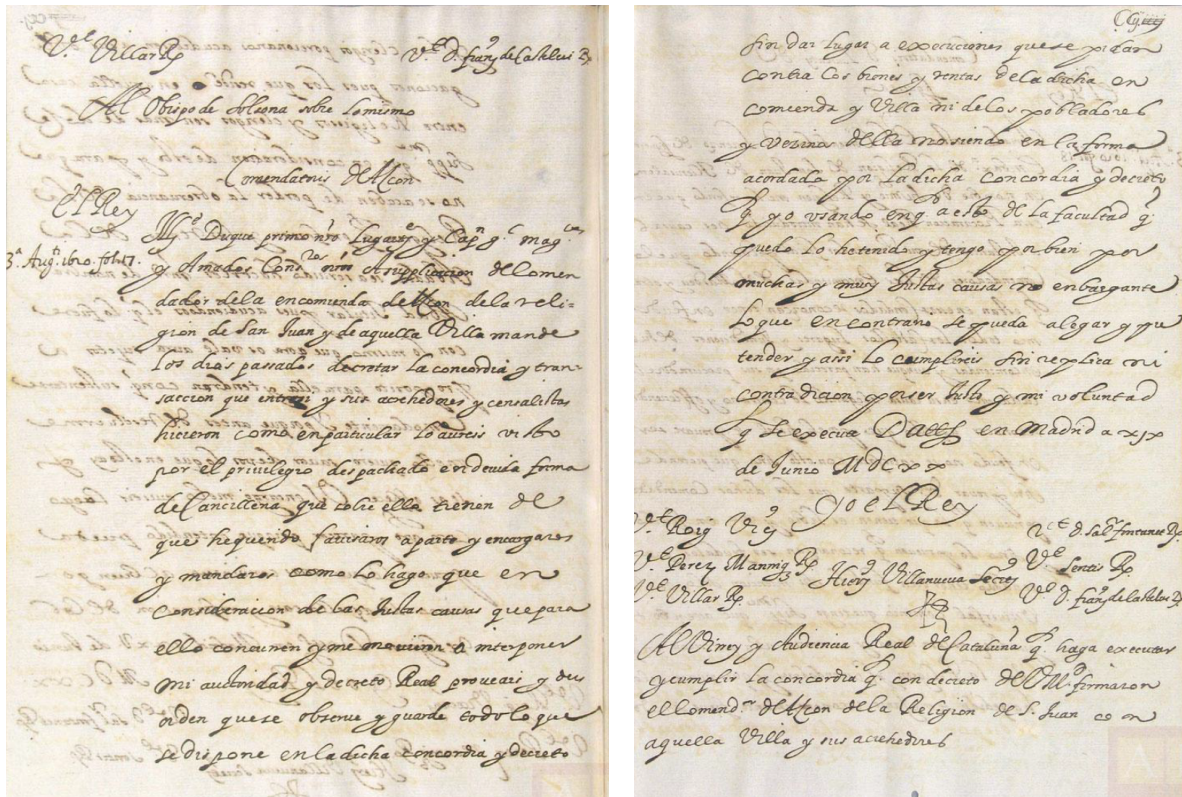
<i>Llocs amb població morisca</i>	<i>Jurisdiccions</i>	<i>Abans de l'expulsió</i>	<i>Expulsats</i>	<i>Famílies i cases morisques que queden després de 1615</i>
Aitona	Dels Montcada, marquesos d'Aitona	725	724	?
Seròs	Dels Montcada, marquesos d'Aitona	792	783	?
Ascó	Orde de l'Hospital	856	784	18
Vinebre	Orde de l'Hospital	63	—	13
Benissanet	Orde de l'Hospital	531	432	19
Miravet	Orde de l'Hospital	409	316	21
Riba-roja	Orde de l'Hospital	315	—	55
Flix	Baronia de la ciutat de Barcelona	233-260	—	53
Lleida	Ciutat reial	145	140	?
Tortosa	Ciutat reial	371	216	47
Tivenys	Reial	186	171	16
Benifallet	Reial	64	—	13
Aldover	Reial	—	—	1
Garcia	Dels Cardona	131	—	37
Móra	—	287	—	51
Tivissa	—	245	—	52

Apud SALES, Núria (1989). «Els segles de la decadència (segles XVI-XVIII)». A: VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, p. 280.

Font: *L'expulsió dels moriscos* de Dolors Bramon¹¹⁶

¹¹⁶ Dolors Bramon Planas, «L'expulsió dels moriscos», p.75.

ANNEX 3.-

Carta reial als creditors de la comanda perquè es cobrin els deutes segons la concòrdia aprovada¹¹⁷

¹¹⁷ ACA//ACA,CANCILLERÍA,Registros,NÚM.4901, «Confirmació real de la concòrdia entre el comanador d'Ascó i la vila i els seus creditors censalistes.», f.202.

6. FONTS ARXIVÍSTIQUES.

A.G.S. ESTADO, LEG.243. «Carta del obispo Pedro Manrique», 1610.

ACA, CONSEJO DE ARAGÓN, LEGAJOS, 0254, N° 077. «Consulta sobre un caballerato a beneficiar que solicitan los regentes Navarro, Pueyo y Bayetola para rescabarse en parte de la ayuda de costa que se les concedió al ir a Cataluña. Presentan y es admitido a Bartolomé Blau Salvador de la villa de Ascó media». *Archivo Corona de Aragon (ACA)*, 1631.

ACA, CANCELLERÍA, REGISTROS, NÚM.236. «Jaume II envia a Andres Satorres a pintar el sepulcre del seu pare el rei Pere el Gran». *El panteó reial de Santes Creus. Apèndix documental: documentació medieval*. Lleida, 1305.

ACA, CANCELLERÍA, REGISTROS, NÚM.273. «Jaume II asigna al mestre Andreu Satorre, les rendes i drets de la batllia i lloc d'Ascó, perque es rescabali dels 8 diners diaris que li havia atorgat sobre els bens del Temple, per pagar-li les quantitats que li devia la Cort». *El panteó reial de Santes Creus. Apèndix documental: documentació medieval*. Tarragona, 1313.

ACA, CANCELLERÍA, REGISTROS, NÚM.274. «Jaume II ordena al mestre Andreu Satorre, batlle d'Ascó, que doni al rector de l'església d'Ascó dues fustes llargues i grosses que es guardaven en aquest temple per fedr enginys de setge durant el temps en que el castell d'Ascó va ser sitiati.» *El panteó reial de Santes Creus. Apèndix documental: documentació medieval*. Horta de Sant Joan, 1313.

ACA//ACA, CONSEJO DE ARAGÓN, LEGAJOS, 0221, N° 033. «Consultas relativas a los diezmos y censales de los lugares despoblados por la expulsión de los moriscos en Aragón». *Archivo Corona de Aragon (ACA)*. Zaragoza, 1610.

ACA//ACA, CANCELLERIA, REGISTROS, 5273. «Decret expulsió moriscos Catalunya». *Archivo Corona de Aragon (ACA)*. Barcelona, 1610.

ACA//ACA, CANCELLERÍA, REGISTROS, NÚM.4901. «Carta del rey Felipe III al Comendador de Ascó para que haga cumplir el Decreto Real de la concordia entre la Villa de Ascó y sus acrehedores». *Archivo Corona de Aragon (ACA)*. Madrid: [Manuscrit], 1620.

———. «Confirmació real de la concòrdia entre el comanador d'Ascó i la vila i els seus creditors censalistes.» *Archivo Corona de Aragon (ACA)*. Madrid, 1619.

ACA//ACA, CONSEJO DE ARAGÓN, LEGAJOS, 0221, N° 024. «Consulta sobre tres cartas de Fra Martin Melo de Ferreira, Castellán de Amposta sobre la gran cantidad de moriscos que han vuelto a Cataluña». *Archivo Corona de Aragon (ACA)*. Miravet-Zaragoza-Madrid, 1611.

ACA/60//ACA, DIVERSOS, VARIA, 30, VOLÚMENES, 5. «Servicios de Don Cristóbal Sedeño de Torrellas, cavallero de la Orden de Montesa, maestre de campo de la milicia en la costa del Reyno de Valencia, comisario de la expulsión de los moriscos que se hizo en el Principado de Cataluña.» *Archivo Corona de Aragon (ACA)*. Varis: Varis, 1612.

- ACBE,FONS-NOTARIAL,SIG.1247.** «Contracte Notarial». *Arxiu Comarcal del Baix Ebre (ACBE)*. Tortosa, 1499.
- ACRE.** «Llibre de la Judicatura d'Ascó de 1693». *ACRE (Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre)*. Mora d'Ebre, 1693.
- AGS//EST,LEG,2638BIS,63.** «Ban de expulsión de los moriscos del reino de Valencia publicado por el virrey Luis Carrillo de Toledo, marqués de Caracena.» *Archivo General de Simancas (AGS)*. Valencia, 1610.
- AGS//EST,LEG,2639,33.** «Consulta del Consejo de Estado urgiendo al rey “se sirva tomar resolución en materia tan grave y no se difiera mas”». *Archivo General de Simancas (AGS)*. Valladolid, 1609.
- AGS//EST,LEG,2644,47.** «Consulta del Consejo de Estado dando por oficialmente conluida la expulsión de los moriscos.» *Archivo General de Simancas (AGS)*. Valladolid, 1614.
- AHN//CODICES,L.621.** «Registros capitulares de la Castellania de Amposta de 1607 a 1611.» *Archivo Historico Nacional*. Vol. 23. Malta, 1611.
- AHN//CODICES,L.662.** «Cartulari que conté diferents còpies de Privilegis Reals, Donacions, Cartes de Població, Concòrdies, i altres Escriitures a favor de l'Ínclita Militar i Sagrada Religió de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem; i particularment de l'Encomanda d'Ulldecona,». *Archivo Historico Nacional*. Zaragoza, 1794.
- AHN//OM L.1751 (FET PER PEDRO PELLICER - NOTARI).** «Capbreu de la comanda d'Ascó any 1558». *Archivo Historico Nacional - Ordenes Militares*. [Manuscrit] Ascó, 1558.
- AHN//OM L.1753 (FET PER PAULO BELLVER - NOTARI).** «Capbreu de la comanda d'Ascó any 1607». *Archivo Historico Nacional - Ordenes Militares*. [Manuscrit] Ascó, 1607.
- AHN//OM L.1754 (FET PER FRANCISCO POMADERA - NOTARI).** «Capbreu de la comanda d'Ascó any 1639». *Archivo Historico Nacional - Ordenes Militares*. [Manuscrit] Ascó, 1639.
- AHNOB/1//OSUNA,C.550,D.59.** «Real Ban dado por Felipe III en el que revoca uno anterior y decreta la expulsión de todos los moriscos de sus reinos peninsulares.» *Archivo Historico de la Nobleza (AHNOB)*. Gandía, 1610.

7. REFERENCIES BIBLIOGRÀFIQUES.

- BAUER LANDAUER, IGNACIO.** *Papeles de mi archivo. Relaciones y manuscritos (moriscos)*. Madrid: Editorial Ibero-Africano-Americano, 1923.
- BIARNÉS BIARNÉS, CARMEL.** «Tres motius d'expulsió dels moriscos d'Ascó: la conservació de la sunna, els enfrontaments amb els de Flix i els deutes de la vila d'Ascó». En *L'expulsió dels moriscos: conseqüències en el món islàmic i en el món cristià. (Congrés Internacional 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos)*., 235-40. Actes de Congressos. Sant Carles de la Ràpita: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1994..
- BLEDA (O.P.), JAUME.** *Defensio fidei in causa neophytorum siue Morischorum Regni Valentiae, totiusq. Hispaniae.* Valencia: Garriz, Joan Crisostom, 1610.
https://bivaldi.gva.es/es/catalogo_imagenes/descargar_imprimir_form.do?path=1002881&posicion=1&presentacion=miniaturas&interno&destino=.%2Fcatalogo_imagenes%2Fgrupo.do%3Fpath%3D1002881.
- BOET, VALERI.** «La Ràpita i el seu port dels Alfacs: protagonistes d'una expulsió». En *L'expulsió dels moriscos: conseqüències en el món islàmic i en el món cristià. (Congrés Internacional 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos)*., 372-79. Actes de Congressos. Sant Carles de la Ràpita: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1994.
- BOFARULL Y MASCARÓ, PRÓSPERO DE.** *Procesos de las antiguas Cortes y Parlamentos de Cataluña, Aragón y Valencia. custodiados en el Archivo General de la Corona de Aragón, y publicados de real orden.* Stanford University Libraries. Barcelona: José Eusebio Monfort, 1849.
- BRAMON PLANAS, DOLORS.** «L'expulsió dels moriscos». *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XX (2009): 69-81.
- CERVANTES, MIGUEL DE.** *Don Quijote de la Mancha*. Barcelona: Crítica (1998), s.d.
- CISCAR PALLARÉS, EUGENIO.** *Tierra y señorío en el País Valenciano (1570-1620)*. Valencia: del Cenía al Segura, 1977.
- DÍAZ DE RÁBAGO HERNÁNDEZ, CARMELA.** «Algunos datos sobre la ocupación cristiana de tierras y bienes de moriscos después de la expulsión: Castellón de la Plana, 1614». En *L'expulsió dels moriscos: conseqüències en el món islàmic i en el món cristià. (Congrés Internacional 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos)*., 285-88. Actes de Congressos. Sant Carles de la Ràpita: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1994.
- ESPINAR MORENO, MANUEL.** «Los moriscos de Granada. Aspectos rurales». En *L'expulsió dels moriscos: conseqüències en el món islàmic i en el món cristià. (Congrés Internacional 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos)*., 96-118. Actes de Congressos. Sant Carles de la Ràpita:

- Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1994.
- FERRER, PAU.** «Los moriscos de la Ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)». En *L'expulsió dels moriscos: conseqüències en el món islàmic i en el món cristià. (Congrés Internacional 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos)*., 42-53. Actes de Congressos. Sant Carles de la Ràpita: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1994.
- FUCHO I PASCUAL, FELIP.** *L'islam a Ascó (s. X - XVII). Aportacions i herència. Col·lecció Daliner - 20*. Flix: CERE, 2021.
- GUAL CAMARENA, MIGUEL.** «Peaje fluvial del Ebro (siglo XII)». Editat per Consejo Superior de Investigaciones Científicas. *Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón*. Zaragoza: Heraldo de Aragón, 1967. https://www.academia.edu/43795796/Peaje_fluvial_del_Ebro_siglo_XIII_.
- IGLÉSIES I FORT, JOSEP.** *Pere Gil S.I. (1551-1622) i la seva Geografia de Catalunya. Seguit de la transcripció del Llibre primer de la historia Cathalana en lo qual se tracta de Historia o descripció natural, ço es de cosas naturals de Cathaluña. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona: Societat Catalana de Geografia (2002), 1949.*
- MASSIP, JOSEP.** «Els moriscos de Tortosa i la ribera d'Ebre a l'Arxiu de Tortosa». En *L'expulsió dels moriscos: conseqüències en el món islàmic i en el món cristià. (Congrés Internacional 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos)*., 225-34. Actes de Congressos. San Sebastian de los reyes: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1994.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, TOMÀS DE.** «La jurisdicción municipal en Cataluña y los juristas de Barcelona en la baja edad media». En *Légiférer dans la ville médiévale. <Faire bans, edictz et statuz>*, editat per Jean-Marie Cauchiers i Éric Bousmar, 331-64. Bruxelles: Presses de l'Université Saint-Louis, 2001. <https://doi.org/10.4000/books.pu1.20467>.
- MUNOZ I SEBASTIÀ, JOAN-HILARI.** *La capçalera de l'església parroquial de Sant Joan Baptista d'Ascó (1576 - 1582)*. Ascó: Ajuntament d'Ascó, 2008.
- ORDE HOSPITALARIA DE SANT JOAN.** «Carta de població d'Ascó any 1615». Ascó - Zaragoza - Malta, 1615.
- ORTEGA, PASCUAL.** «Los sarracenos del Ebro catalán (siglos XII-XV)». En *L'expulsió dels moriscos: conseqüències en el món islàmic i en el món cristià. (Congrés Internacional 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos)*., 27-41. Actes de Congressos. Sant Carles de la Ràpita: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1994.
- . «Notas sobre la normativa jurídica musulmana aplicada entre los sarracenos de la Ribera d'Ebre (Tarragona) siglos XII - XIV». *Sharq al-Andalus*, núm. 14-15 (1997): 47-60.
- . «Societat i economia a la Ribera d'Ebre i la Terra Alta (1150-1350)». *Bulletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, [en línia]*, 1996, 91-101.
- PERCEVAL, JOSÉ MARIA.** «Repensar la expulsión 400 años después: del “Todos no son uno” al estudio de la complejidad morisca». *AWRAQ Revista de análisis y pensamiento sobre el mundo árabe e islámico contemporáneo*, núm. 1 (2010): 119-36.

- SERRANO DAURA, JOSEP.** «Els moriscos de la Comanda d'Ascó (Ascó, Vinebre i Riba-roja), i l'ordre reial d'expulsió de 1610». *Recerca*, núm. 17 (s.d.): 11-41.
- . «Senyoriu i Municipi a la Catalunya Nova: Batllia de Miravet, Comandes d'Horta, d'Ascó i de Vilalba, i Baronies de Flix i d'Entença». Editat per Josep Maria Font i Rius i Tomàs de Montagut Estragués. *Tesi Doctoral*. Universitat Pompeu Fabra, 1996. <http://hdl.handle.net/10803/7311>.
- . «Usos i pràctiques socials i religioses dels moriscos d'Ascó, Benissanet i Miravet (1610)». *Miscel·lània del CERE*. Flix: CERE (Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre), 1993. <https://raco.cat/index.php/MiscellaniaCERE/article/view/204991>.
- VILA CARABASA, JOSEP MARIA.** «Estudi Històric sobre el procés de formació del nucli antic d'Ascó (no publicat)». Editat per INSTITUT CATALÀ DEL SÒL. Barcelona: n.p., 2013.
- VILAR, JUAN BAUTISTA.** «La expulsión de los moriscos del Reino de Murcia. Sus efectos demográficos y económicos sobre la región de origen». En *L'expulsió dels moriscos: conseqüències en el món islàmic i en el món cristià. (Congrés Internacional 380è aniversari de l'expulsió dels moriscos)*., 86-95. Actes de Congressos. Sant Carles de la Ràpita: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1994.
- VIRGILI, ANTONIO, JOSEP MARIA ESCOLA, MANEL PICA, & MONTSERRAT ROVIRA.** «Diplomatari de la catedral de Tortosa. Episcopats de Ponç de Torrella (1212-1254) i Bernat d'Olivella (1254-1272)». *Fundació Noguera. Col·lecció Diplomataris*. Vol. 1. Barcelona: Pagès Editors, S.L., 2018.
- VVAA.** *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Editat per Ramon Sarobe Huesca. *Col·lecció: Fundació Noguera - Diplomataris N° 16-17*. Vol. 2 vol. Barcelona: Pagès Editors, S.L., 1998.

Comanda d'Ascó - Capbreu 1607

	Nom	Professió	Propietat	Ubicació	Pago/Cera	Pago/fruits	Diners	Altres
1	Abencomeix (princep), Joan	Mercader	Botiga	Fontanet	1 unça			
			Terra	Plantapiles		1/3 Olives		
			Botiga	Faedor		1 lliura d'oli		
2	Aramunt Ferrer, Jaume		Botiga	Faedor		2 lliures d'oli		
3	Montoliu Barahoya, Juan		Juncar	Xercum			8 diners	
			Corral	Vallxique				1 gallina
4	Abencomeix (princep), Joan i Spinell de la Princa, Guillem		Corrals i Terra	Voltant dels Socarrats	5 unçes			
5	Montreal (menor), Miquel	Pagès (Fatarella)	Terra	Vall de Jasar		2 parcelles: 1 d'ordi i 1 de forment		
6	Abencomeix Adolla, Juan		Botiga	Faedor		2 lliures d'oli		
			Corral	Vallxique	2 unçes			
7	Franch, Juan (Fill de Guillem Franch)	Diputats Consell	Casa	C. Major	6 unçes			
			Casa	Pla Sant Martí	2 unçes			
8	Abencomeix (morenet), Joan	Pagès	Casa	Albuxarres	1 lliura			
9	Almazit (princep), Juan	Pagès	Sequé	Los Aixadors	1 lliura			
			Terra	Plantapiles		1/3 Olives		
10	Abencomeix (viello), Francis i Abencomeix Adolla, Juan		Sequé	de la Barca	3 unçes			
11	Abencomeix (princep), Juan		Casa	Fontanet	3 unçes			
12	Pobill (maior), Juan		Terra	La Figuereta	2 unçes			
13	Almazit de la Mola, Antoni	Pagès i Diputat Consell	Casa	La Mola			6 diners	
			Sequé	La Gatera				1 gallina

14	Abomis, Guillem i altres	Espardenyer	Terra	Andisch			9 diners	
15	Agelo, Guillem		Bancal	Las Heras francas	6 unçes			
16	Ferragot, Aldonza (Vidua Spanyol*)	*Sastre	Pati	Fora muralla, afronta amb portal nou			10 diners	
17	Alcasp, Antoni i Montornes, Gabriel		Pati i Bancal	Els Freginals	17 unçes			
18	Alcasp, Antoni i Montornes, Gabriel	Pagès	Bancals	Hostals	7 unçes			
19	Oneller, Berthomeu i Guingues, Joan		Bancals amb Sequé	Hostal de matias	8 unçes i mitja			
20	Alcasp, Speransa (Vidua Amador Queixerres*)	*Calderer	Bancal	prop d'Ascó	1 unça			
21	Agusti (Guingues), Joan, Pere i Lluís		Cases contigues	Vallxique			18 diners	
22	(Agusti) Guingues, Lluís; i Antoni Abomis major		Pati	Vallxique	2 unçes			
23	Exarons, Joan, Pere i Antoni		2 forns de teula i rajola	La Fita			2 sous x cada 1000 rajoles o teules	
			Casa	Vallxique			8 diners	
			Heretat	Coll Roig		1/8 collita		
24	Franch Elisabet (muller de Andreu Salvador)		Casa i Pati		8 unçes			
			Corral	Colomer	1/2 unça			
25	Barcelo, Pere	Pagès	1 Sequé i 2 Bancals	Costa del Castell	2 unçes			
26	Assafar, Lluís	Calderer	Pati		2 unçes			

27	Belart, Pere; Pere Jornet; Andreu Alfaig i altres terratinents de les Capsades	Terratinents de la fatarella	terres	Font Amarga		dues barcelles 1 de blat i una d'ordi		
28	Belart, Pere i Joan Rius	Pagèsos	Heretat	Mas de Vispella		2 faneques 1 de blat i 1 d'ordi		
29	Linjam, Aldonsa (Vda Joan Linjam*)	* espardenyer	Sequé	La Gatera	2 unçes			
30	Pobill, Joan i Joan Biarnes	Pagèsos	2 Bancal i 1 Corral	La Figuereta de Roca	2 unçes			
31	Marsal, Pere; Joan Biarnes; i Antonia Biarnes (Vidua de Miquel Biarnes)		1 Casa i 1 Corral		3 unçes			
32	Spinell (menor), Guillem; Gabriel Abomis; i Jaume Salajet	Pagèsos	Oliveres	Vallxique			9 diners	
33	Spinell (menor), Guillem	Jurat	Botiga	Faedor		3 lliures d'oli		
34	Franch, Joan i Gabriel Montornes		Bancal	Ferriginal	6 unçes			
35	Spinell (menor), Guillem; Guillem Montoliu Gonzalvo; i Speransa Capona (Vidua de Joan Assafar*)	* Calderer	Oliveres	Vallxique			18 diners	
36	Montoliu Gonzalvo, Joan	Hostaler	Bancal	Cami creu de pedra	2 unçes			
37	Alacayo, Juan	Pagès	Pati per a Sequé i 1 Corral de gallines	Vallxique	1 1/2 unça			
38	Montoliu Rodoncho, Antoni; i altres		Corral i Sequé	Vallxique	5 unçes			
39	Montoliu Salelles, Juan; i Aldonsa Abencomeix Montoliu (Vidua de Gaspar Abencomeix)		Corral	Vallxique	2 unçes			

40	Alcasp, Joan i sa germana (Vidua de Joan Montoliu)		Oliveres	Vallxique			9 diners	
41	Biarnes, Joan	Pagès	Terra	Vall de Llitera		1 barcella: 1/2 ordi i 1/2 de forment		
42	Vidua Perot Blanch		Heretat	Plans de Camposines		4 barcelles: 2 d'ordi i 2 de forment		
43	Ossen Guillem; Aldonsa Spinell; Lluís Agelo i Joan Pobill		Oliveres	La Manatia			2 sous	
44	Ossen, Guillem i altres		Heretat	Vall de Ali Jacob		2 1/2 barcelles: la meitat d'ordi, i l'altra meitat de forment		
45	Ossen, Guillem i Franciss Abencomeix		Oliveres	Vallxique			18 diners	
46	Vidua Perot Blanch		Casa	Cristiantat Vella	2 unçes			
			Pati	Crist. Vella	2 unçes			
			2 Bancals	Hostals de Socarrat	1 unça			
			Oliveres	Planta piles		1/3 Olives		
47	Spinell (menor), Guillem	Pagès	2 Bancals	heres dels Spinells	4 1/2 unçes			
48	Assafar, Berthomeu; Alonso Ferrajot; Antonia Spinell (Vidua Joan Pobill menor) i la Vidua de Antoni Pobill		Heretat i Corral	Ferriginal			11 sous	
49	Franch*, Joan ; i Guillem Adet**	* Pagès **Spardenyer	Bancal	Ferriginal	3 unçes			

50	Ossen, Miquel (Benissanet)		Heretat	Vall de Albefons		2 barcelles: la meitat d'ordi, i l'altra meitat de forment		
51	Franch, Joan; i Joan Salvador		Casa	Crist. Vella	6 unçes			
52	Salvador, Berthomeu; i ses pobilles		Bancal	La Figuereta	3 unçes			
53	Salvador, Pere (Pobilles)		Casa	La Figuereta	4 unçes			
54	Montoliu Barahoya, Juan; i Anthoni Abomis	Pagèsos	Heretat i font	Xercum			12 diners	
55	Albeorz, Joan	Pagès	Botiga	Carrer de Fontanet	1 1/2 unça			
56	Montoliu Barahoya, Juan; i Joan Abencomeix		Oliveres	Planta piles				
57	Guitart, Francina (Vda de Guillem Guitart)		Casa	Pla de l'Esglesia	1 1/2 unça			
58	Franch, Candia (Vda Perot Franch)		unes cases i 1 Bancal	Crist. Vella, junt al Carrer Major que va a la Vila de dins	3 unçes			
59	Jorda, Gabriel	Pagès	Casa	C. Hospital	4 unçes			
60	Montoliu, Anthoni; Guillem Ambros; i Thomas Gallo (major)		Oliveres	Planta piles		1/3 Olives		
61	Montornes, Gabriel	Negociant	Sequé	Las Heras francas			8 diners	o (1 gallina)
			Bancal	costa Hospital	2 unçes			
			Pati	C. Hospital	4 unçes			
62	Abomis (major), Anthoni; i Anthoni Abomis (menor)	Pagèsos	Corral	Vallxique	2			

63	Geronesa i Bages, Madalena (Vidua de Juan Girones); Salvador Jorda; Gabriel Jorda (major del carrer de Dalt); i altres		Cases i Patis	C. Hospital	13 unçes			
64	Jorda, Gabriel; i Salvador Jorda (germans)	Pagèsos	terra campa	Costa davall la basseta	1 unça			
			Corral	Crist. Vella	2 unçes			
65	Ferriol, Francisquina (Vidua de Francis Ferriol); Domingo Pons*; Juana Soberria	* Pastor	Casa	Carrer Damunt	5 unçes			
66	Salvador, Berthomeu; i Joana Martinez vidua de Çaragossa	Pagès	Casa	La Figuereta	8 unçes			
67	Spinell*, Juan; i Isabel Pobill (Vidua de Joan Pobill menor)	* Calderer	Botiga	Faedor		2 lliures d'oli		
68	Martinez, Joana (Vidua de Çaragossa)		Casa	La Figuereta	3 unçes			
69	Salvador, Miquel M ^e	Prevere	Casa i Pati	Crist. Vella, al costat C. Major	3 unçes			
			part de Casa	Crist. Vella, al costat C. Major	2 unçes			
70	Abomis, Anthoni	Fuster	Pati	Costa Pla de Vallxique	4 unçes			
			Pati badívol	costat anterior	1 unça			
71	Montagut, i Jorda, Beatriu		Casa i ort	Crist. Vella	5 unçes			
72	Jorda, Jaume; Berthomeu Salvador	Pagèsos	Casa i 2 Bancals	Crist. Vella	5 unçes			
73	Salvador, Berthomeu; i Francisco Salvador (germans)	Pagèsos	Heretat	Peu Costa del Castell	2 unçes			

74	Salvador, Berthomeu; Margarida Bages (Vidua de Garcia)		1 Casa, 1 Bancal i un Corral a dita Casa pero que avui son dos cases	La Figuereta	6 unçes			
75	Oneller, Berthomeu (Curador dels pobills Agelos)		Heretat	Coll de les Forques			3 diners	
76	Franch, Candia (Vda Perot Franch)		terra y vinya	Andisch			1 sou	
77	Sentis, Lluís	Rector d'Ascó	Pati i ort	costat de l'Abadia	3 unçes			
78	Salvador, Francisco	Pagès	Casa i 1 botigua contigua	C. Hospital	4 unçes			
			3 Bancals	Costa del Castell	1 unça			
79	Duran, Joan i Guillem Quexeres		Pati tancat	junta amb la Riba		4 lliures d'oli		
80	Rius, Joan; i Hieronim Monlleo de la Badia		Oliveres i Figueres	vall de Jafar		1 farcella: 1/2 ordi i 1/2 forment		
81	Belart, Pere		Heretat	Font Amarga		1 barcella: 1/2 ordi i 1/2 de forment		
82	Belart, Pere i Joan Domenech		terra campà	Font Amarga		1 barcella: 1/2 ordi i 1/2 de forment		

83	Vallcebre, Juan; i Cebrià Rius		Heretat	Vall de Jafar		2 barcelles: la meitat d'ordi, i l'altra meitat de forment		
84	Cugat, Gabriel i altres		Heretat	Vall de Jafar		2 barcelles: la meitat d'ordi, i l'altra meitat de forment		
85	Salvador, Joan	Sastre i Bayle (Batlle)	Casa	Crist. Vella, junt al Carrer Major que va a la Vila de dins	6 unçes			
86	Adolla, Joan i altres		Heretat	dels hortons			2 sous	
87	Batiste, Joan i Antoni (germans)	Espardenyers	Casa	Crist. Vella; junt forn de la Vila	3 unçes			
88	Salvador, Berthomeu	Pagès	Pati	Crist. Vella	2 unçes			
89	Spinell, Guillem; Joan Adolla i Joan Abencomeix príncep		Heretat amb Corral i era	La Fall de Juu			15 sous	
90	Bellver, Pau	Notari del Capbreu	Casa	Crist. Vella, al costat Esglesia	1 unça			
			Botiga	Faedor			2 diners	
91	Salvador, Miquel M ^e	Prevere	Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor			2 diners	
92	Gallo, Thomas	Mestre de cases	Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		

93	Franch, Joan		Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		
94	Salvador, Andreu	Pagès	Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		
95	Capo, Miquel	Jurat	Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		
96	Alcasp, Joan	Pagès	Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		
97	Capo, Anthoni i Joan (germans)		Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		
98	Abencomeix (germa), Francis		Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		
99	Capo, Berthomeu	Pagès	Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		
100	Almazit de la Mola, Anthoni		Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Faedor		1 lliura d'oli		
101	Agusti, Guillem	Sastre	Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Costat Portal que hi ha per accedir al Faedor		1 lliura d'oli		

102	Abomis (major), Anthoni		Pati badívol per a fer Botiga d'oli	Costat de Guillem Agusti		1 lliura d'oli		
103	Montholiu (major), Anthoni		un Pati	La Mola				1 perdiu

Notes.-

- 1.- 1 1/2 lliura d'oli = 18 unçes d'oli
- 2.- 1 sou = 12 diners; 1 Lliura = 240 diners o 20 sous
- 3.- Font: Capbreu de 1639 ubicat a: AHN//OM,L.1754

Suma dels Censos d'Ascó copiat de la pàgina 123 del Capbreu:

En diners: Vint-i-sis lliures dotze sous i nou diners

Cera: Vint-i-una lliures i quatre unçes

En Olí: Vint-i-cinc lliures d'oli

Entre blat i Ordi: Trenta-cinc barselles i mitja

Altres: 2 faneques

Animals: Tres gallines i una perdiu

Comanda d'Ascó - Capbreu 1639

	Nom	Professió	Propietat	Ubicació	Pago/Cera	Pago/fruits	Diners	Altres
1	Monreal, Miquel (La Fatarella)	Pagès	heretat	Vall de Jafar		2 barcells: 1 d'ordi i altre de forment		
	<i>*dins hi ha un forn d'oli de Ginebre</i>		heretat*	Vall de Jafar				1 1/2 Almut
2	Berart, Ramon; Andreu Alfaig; Mateu Girones i altres (La Fatarella) com a terratinents de les Capsades	Terratinents	Terra campa, olivers i figueres	La Font Amarga		2 barcells: 1 d'ordi i altre de forment		
3	Rius, Ramon i Pere Urgell de la Plana (La Fatarella) Terratenents de les Capsades	Pagesos	Heretat	Mas de Vispella		2 faneques: 1 d'ordi i 1 de blat		
4	Balsebre, Guillem i Andreu Ruana (La Fatarella)	Pagesos	Terra campa, olivers i figueres	Vall de Jafar		1 barcella: meitat d'ordi i meitat de forment		
5	Berart, Ramon; Antoni Joan Llop i Joan Domenech (La Fatarella)	Pagesos	Heretat	La Font Amarga		1 barcella: meitat d'ordi i meitat de forment		
6	Balsebre, Joan i Cebria Rius (La Fatarella)	Pagesos	Heretat	Vall de Jafar		2 barcells: 1 d'ordi i altre de forment		
7	Tigell, Joan i Gabriel Girones (La Fatarella)	Pagesos	Heretat	Vall de Jafar		2 barcells: 1 d'ordi i altre de forment		

8	Jornet, Pere	Pagès	Casa	Les Alpuxarres			2 sous	
			Sequé	Vallxiqué			4 diners	
9	Pino, Pere	Pagès	Casa	C. De Baix			3 sous	
			Sequé	Estiradors			1 sou	
10	Manya, Jaume	Espardenyer	Casa	Carrer Major			1 sou	
			Sequé				6 diners	
			Galliner	Sol de la Costa			4 diners	
11	Sanz, Pere		Casa amb Corral	afronta amb ort de l'Abadia	8 unçes			
			Corral	Colomer	1/2 unça			
			Botiga	Pla del Faedor		1 lliura d'oli		
			Era amb pallissa				2 sous	
12	Vaque, Miquel		Casa i patis	Sola de Socarrats	7 unçes			
			Botiga	Pla del moli d'oli		1 1/2 Lliura d'oli		
13	Parra, Elizabet	Vidua	Casa	Carrer Major			1 real	
			Sequé	Fontxinxella			6 diners	
14	Domenech, Ramon		Casa	Carrer Major			3 sous	
			Sequé	Vallxiqué			4 diners	
			Botiga	al Moli d'oli			1 lliura d'oli	
15	Vilanova, Jaume	Jurat	Casa i pati	C. Fontanet			3 sous	
			Sequé	Camí Real			8 diners	
			Pati	C. De Baix			4 diners	
16	Valenti, Melchor	Cirurgià	Casa	Plana Vella			1 sou	

			Corral darrera la casa				8 diners	
			Botiga	Pla del moli			4 diners	
17	Manya, Pere		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Corral	Peu de la Costa			6 diners	
18	Salvador, Francisco		Casa i pati	Carrer Major			18 diners	
				Valle Suquer?			8 diners	
19	Rius, Hyeronima	Vidua	Casa				4 sous	
			Seque, era Pallisa	Cami del Riu			18 diners	
			Botiga	Pla del moli d'oli		1 lliura d'oli		
20	Cabasses, Andreu		Casa	C. de l'Esglesia			2 sous	
			Pati junt casa	darrera casa	1/2 unça			
21	Llop, Jaume (curador dels fill G. Pellisser)	Curador	Casa	prop P. Nova			3 sous	
			Sequé i Corral	Vallxiqué			1 sou	
			Botiga	Pla del moli d'oli		1 lliura d'oli		
22	Barcelo (major), Pere		Botiga	Pla del moli d'oli			8 diners	
			Sequé	Cami del Riu			4 diners	
23	Barcelo (major), Pere (rep.de Joan Barcelo)	Curador del seu germà	Sequé	Costa del Castell	2 unçes			
24	Sanz, Pere i Francisco Girones	curadors Felip Garces	Casa	C. Fontanet			1 sou	
			Sequé	Vallxiqué			4 diners	
25	Girones, Francisco	Ferrer	Casa	Carrer Major			1 sou	

26	Rius, Joan (La Fatarella) (Terratinent)	Les Camposines	Heretat, amb Mas, Corral i Era	Pla de Camposines		4 faneques: 2 d'ordi i 2 de blat		4 1/2 Almutxos (meitat ordi, meitat blat)
27	Borrell, Joan	Pagès	Casa	Plana Vella			3 sous	
			Sequé i Corral	Cami del Riu			16 diners	
			Corral darrera la casa				4 diners	
28	Vandellos, Bernat		Casa	Carrer Major			3 sous	
			Sequé	Cami del Riu			1 sou	
			Corral	Alpuxarres			1 sou	
			Sequé	Fontxinxella			4 diners	
			Botiga	Faedor		1 1/2 Lliura d'oli		
29	Sanz, Pere i Joan Borrell : Curadors dels Pobells de Francisco Bellver	Pagesos	Casa	C. de l'Esglesia	1 unça			
			ort amb senia	Basses del Moli				per l'aigua
			Sequé, era i Pallissa				2 sous	
			Botiga	Pla del Faedor		1 lliura d'oli		
			Aigua baixa				1 sou	
			Botiga amb trull	Carrer Major			1 sou	
			Corral	Vallxiqué			3 diners	
30	Gerones, Catharina (muller de F. Girones)		Casa	Carrer que puja al Carrer de Dalt			1 sou	

31	Gerau, Maria (vidua de Pere Gerau)		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Altra Casa	Carrer Major			2 sous	
			Patis darrera casa				1 sou	
			Sequer amb Cabana	Estiradors			1 sou	
			Botiga	Pla del Faedor		1 lliura d'oli		
			Pati	Sendrades			6 diners	
32	Manya, Pere : (Pobills de Pere Tarrago)	Curador	Casa	Alpuxarres			1 sou	
33	Hernandez (major), Pere		Casa	Alpuxarres			1 sou	
34	Hernandez, Francesc	Espardenyer	Casa	Alpuxarres			1 sou	
			Pati	pujada del Castell			6 diners	
35	Ferrer, Guillem		Casa, Corral i Sequer	Alpuxarres			6 diners	
36	Pros, Elisabeth (Vidua de Pere Pros)		Casa i corral	C. Fontanet			2 sous	
37	Lambra, Anthoni		Casa	Carrer Major			8 diners	
38	Biarnes, Joan; La Vidua Marsala i Blay Folch		Casa i corral	Carrer de Dalt	3 unçes per a la capella del Castell			
39	Jorda, Anthoni		pati amb corral	Carrer de Dalt	2 unçes			
40	Andreu, Joan	Pagès	Casa	Carrer de Baix			2 sous	
41	Salvador, Joan		Casa	C. Hospital	4 unçes			
			3 Bancals	Costa del Castell	1 unça			
			Sequé				6 diners	

42	Brio, Miquel	Pagès	Casa	C. de l'Esglesia	4 unçes			
43	Franch, Nicolau (curador de la pubilla filla de son germa)		Casa, pati i bancal	Zona Socarrats	9 unçes			
			Casa i corral	Pla davant l'Esglesia	4 unçes			
			Sequé	Cami del Riu	3 unçes			
			Botiga	Pla del Faedor		1 lliura d'oli		
44	Salvador, Guillem	Bayle (Batlle)	Casa	Pla de l'Esglesia	6 unçes			
			Casa	C. de la Mola			3 sous	
			Sequé	Vallxiqué			6 diners	
			Sequé i Corral	Sendrades			4 diners	
			Botiga	Pla del Faedor		9 unçes d'oli		
45	Vila, Anthoni i Joan (curadors dels pobill de Miquel Vila)		Casa	Carrer Hospital	8 unçes		3 sous	
			Sequé	Cami del Riu			4 diners	
			altre Seque	Cami del Riu			8 diners	
46	Vila, Joan		Casa	?			1 sou	
47	Rebulla, Tecla (Vda. Domingo Rebull)		Casa	C. de la Mola			3 sous	
			Sequé	prop Pou de alla Baix			1 sou	
48	Jorda, Joan		Casa	C. Fontanet			2 sous	
			Sequé i Corral	davant la Creu Nova			4 diners	
49	Agusti, Anthoni		Casa	Carrer que va al Portal de Vallxique			2 sous	

			Sequé i Era	Fontxinxella			4 diners	
50	Vila, Anthoni		Botiga	Carrer de Dalt			8 diners	
51	Luis, Sebastia	Pagès	Casa	C. de la Mola			2 sous	
52	Jasso, Joan	Pagès	Casa	Carrer Major			3 sous	
			Sequé i Corral	Vallxiqué			7 diners	
53	Brio, Anthoni		Casa	Carrer de Baix			1 sou	
54	Rovira, Joseph		Casa i pati	Carrer que va a la Mola			3 sous	
			altres Patis	Vallxiqué			2 sous	
			Seque i Pallissa	Vallxiqué			1 sou	
			Era i pallissa	Vallxiqué			3 diners	
			Senia	Pou de Baix			1 sou per l'aigua	
			Botiga	Pla del Faedor		1 lliura d'oli		
55	Spelta, Joan		Casa	Carrer que va a la Mola			3 sous	
			Sequé	Cami del Riu			8 diners	
			Botiga	Pla del Faedor		1 lliura d'oli		
56	Manya, Jaume (curador pobills Llabernia)		Casa	C. de la Mola			1 sou	
			Sequé	Vallxiqué			4 diners	
57	Domenech, Gabriel		Casa	Carrer Major			1 sou	
58	Caixeres, Lluís i Maria Amposta		Casa	C. de la Mola			2 diners	
59	Giner, Joan		Casa i pati	C. de la Mola			1 sou	
60	Baptista (menor), Anthoni		Casa	?			2 sous	
			Corral darrera la casa				4 diners	

			Sequer	Preno			4 diners	
61	Macip (menor), Joan		Casa	C. de la Mola			1 sou	
62	Baptista (major), Anthoni		Casa	Alpuxarres			1 sou	
63	Pros, Pere		Casa	Alpuxarres			2 sous	
			Casa i pati	Plaça Nova			2 sous	
64	Almat, Guillem		Casa	C. de la Mola			2 sous	
65	Daura, Pere		Casa amb Corral	Pla de l'Esglesia	1 1/2 unça			
			Casa	C. Hospital	4 unçes			
66	Redua, Joan		Casa	C. de la Mola			2 sous	
			Casa i pati	C. de la Mola			1 sou	
67	Ferrer, Joan		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Sequer	Cami del Riu			8 diners	
			Corral	C. Hospital	4 unçes			
68	del Forn, Joan		Casa	Carrer de Dalt	5 unçes			
69	Breto, Guillem i Catherina Marsala sa muller		Casa	prop Porta del Castell	1 unça			
70	Domenech, Matheu	Jurat	Casa	Carrer Major			2 sous	
			Sequé	Vallxiqué			6 diners	
			Pati x Botiga	Pla del Faedor		1 lliura d'oli		
71	Fraga, Francisco		Casa	C. de la Mola			2 sous	
			Sequé	Vallxiqué			6 diners	
72	Retxa, Pere i Gabriel Baptista		Casa	C. Fontanet			1 sou	
73	Oneller, Guillem		Casa	Carrer Major			3 sous	
			Altra Casa	Carrer Major			2 sous	
74	Prexens, Pere		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Sequé	Vallxiqué			8 diners	

			altre Seque	Valliqué			2 diners	
			Pati	a les Ribes			2 diners	
75	Baptista Roig, Joan		Casa	C. de la Mola			1 sou	
			Botiga	darrera lo Moli d'Oli		1 lliura d'oli		
76	Jorda, Gabriel		Casa	C. de la Mola			1 sou	
			Sequé	Fontxinxella			4 diners	
77	Rocamora, Gabriel		Casa i pati	C. de la Mola			1 sou	
78	Sales, Pere		Casa	C. de la Mola			?	
79	Guerau, Joan		Casa	C. Fontanet			1 sou	
80	Larui, Joan		Casa	C. de l'Esglesia	3 1/2 unçes			
81	Bausili, Pere Pau		Casa	C. de l'Esglesia	2 unçes			
82	Cifra, Magdalena		Casa	C. de la Mola			2 sous	
			Sequer amb Cabana	Preno			4 diners	
83	Fabra, Hyeronim		Casa	C. de la Mola			2 sous	
			Pati cobert	C. de la Mola			6 diners	
			Sequé	Preno			6 diners	
			Sequé	Preno				
84	Barcelo (menor), Pere		Casa	Alpuxarres			1 sou	
85	Martorell, Joan		Casa	C. Fontanet			2 sous	
86	Domenech, Joan		Casa	C. Hospital	4 unçes			
			Sequé	Castellons			3 diners	
87	Acolar, Joan		Pati	Cap de la Vila	2 unçes			
88	Pomadera, Francesc	Notari	Casa i pati	C. Fontanet			2 sous	
			Botiga	C. Fontanet			3 diners	

			Botiga	al Molí d'oli			3 diners	
			Sequé	Vallxiqué			3 diners	
			Era i pallissa	Vallxiqué			3 diners	
89	Alonter, Sperança (Berthomeu Alonter)	Vidua	Casa	Carrer de Dalt			2 sous	
			Sequé	Heres Altes			4 diners	
90	Folch, Blay		Casa	Carrer de Dalt			1 sou	
91	Hernandez (menor), Pere		Casa	Carrer de Dalt			1 sou	
92	Sans, Anthoni		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Sequé	Vallxiqué			6 diners	
93	Salvador, Berthomeu (Fill de Fco.)		Casa	Carrer Major			2 sous	
94	Llop, Lucia (Vidua)		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Altra Casa	Carrer Major			1 sou	
95	Vernet, Joseph		Casa	Carrer Major			3 sous	
			uns Patis	par de dalt de la casa			8 diners	
			Sequé	Heres Altes			6 diners	
96	Spelta, Salvador		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Pallissa i Corral	Pla de Valxique			1 sou	
			Casa	C. Fontanet			1 sou i 4 diners	
			Sequé	Camí Real			1 sou	
97	Spelta, Salvador (Curador fills J. Spelta)		Casa	C. Fontanet			3 diners	
			Altra Casa	C. Fontanet			1 sou	
98	Baptista, Angela (vidua)		Casa	Carrer de Dalt			1 sou	
99	Baptista, Joan		Casa	davant l'Abadia	3 unçes			
100	Baptista, Joan i Joseph (germans)		Casa				1 sou	

			Sequé	Heres Altes			6 diners	
101	Todo, Miquel		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Sequé	era de la poblacio			18 diners	
102	Guerau, Francisco		Casa	Carrer de Dalt			1 sou	
			Sequé	Estiradors			8 diners	
			Casa i pati	cantonada camí del Riu	3 unçes			
103	Girones, Francisco (curador fills P. Girones)		Casa i pati	C. Hospital	8 unçes			
104	Vilanova, Andreu		Casa	Carrer Major			1 sou	
			Sequé	Fossar dels moros			4 diners	
105	Bausili, Matheu		Casa	Alpuxarres			8 diners	
			Corral	Alpuxarres			4 diners	
			Sequé	Vallxiqué			6 diners	
106	Font, Pere		Casa	Carrer de Dalt			1 sou	
			Casa	C. de la Mola			1 sou	
107	Clua, Joan		Casa	al carrer que va al Portal de Vallxique			1 sou	
108	Radua, Joan		Casa	Pla de l'Esglesia	5 unçes			
109	March, Anthoni		Casa	C. Fontanet			8 diners	
110	Guerau, Matheu		Casa	Alpuxarres			2 sous	
			Sequé	Camí Real			6 diners	
111	Salvador, Anthonia (Vidua)		Casa	Carrer de Dalt			2 sous	
112	Barcelo, Jaume		Casa	C. Fontanet			2 sous	

113	Simo, Oriol ? Rector de l'Esglesia d'Ascó	Prevere	Pati o Ort	Contiguo a l'Abadia	3 unçes		
114	Cabasses, Miquel i seu fill Joan		Casa	Carrer Major			16 diners
			Corral	Sendrades			6 diners
115	Mercader, Joan		Casa	Alpuxarres			1 sou
116	Meniu, Guillem		Casa amb perxe	Carrer de Baix			2 sous
117	Vergili, Anthoni		Casa	Alpuxarres			22 diners
118	Biarnes, Andreu		Casa	Alpuxarres			8 diners
119	Franquet, Gaspar		Casa	C. de la Mola			1 sou
			Sequé	Sol del Preno			6 diners
			Sequé	Cami Vispella			6 diners
120	Bonaventura, Alexos		Casa	C. Fontanet			1 sou
			Pati junt casa	C. Fontanet			1 sou
121	Jorda, Andreu		Casa	C. de la Mola			1 sou
			Sequé i Era	Cami Vispella			3 diners
122	Jorda, Arnau		Casa	Costat del Fossar	4 unçes		
123	Sagustrà, Pere Pau		Casa	C. Fontanet			1 sou
			Sequé	Sendrades			8 diners
124	Roger, Damia		Casa	C. de la Mola			2 sous
125	Vila y Olari, Catherina (muller Ant. Olari)		Casa	Alpuxarres			1 sou
126	Busquet, Luis		Casa	Carrer Major			1 sou
127	Domenech, Catherina (Vidua Andreu Domenech)		Casa	al cap del Carrer Major			2 sous
128	Montornes, Gabriel		Casa amb pati	Carrer de Dalt			2 sous

129	Folch, Matheu		Casa	C. Fontanet			2 sous	
			Sequé	Sendrades			6 diners	
130	Montornes, Miquel		Casa amb Corral	C. de la Mola			2 sous	
			Ort on hi ha un sequé i 1 botiga	davant lo pou del Molí Oli			2 sous i 10 diners	
131	Sales, Matheu		Casa	costat del Portal que va al Riu	2 unçes			
132	Jorda, Maria (Vidua Francis Jorda)		Casa	C. de la Mola			1 sou	
133	Spelta, Joan i Salvador Spelta (curadors del pobill fill de Gabriel Sabate)		Casa	Plaça Nova			1 sou	
			Sequé	Vallxiqué			4 diners	
134	Salvador, Berthomeu (Fill de Joan)		Casa i Corral al costat	C. Fontanet			3 sous i 8 diners	
			1/2 Botiga	al Molí d'oli		9 unçes d'oli		
			1/2 Sequé	Heres Altes			6 diners	
135	Salvador, Andreu		Casa	C. de l'Esglesia	6 unçes			
			Corral Vadivol	al cap del Carrer Major			1 sou	
			1/2 Botiga	al Molí d'oli		9 unçes d'oli		
			1/2 Sequé	Heres Altes			6 diners	
136	Esteve, Pere		Casa	Carrer de Baix			2 sous	
137	Alentorn, Joseph		Casa	C. de l'Esglesia	6 unçes			
138	Perello, Marianna (muller de Joan Vernet)		Casa	Carrer Major			2 sous	

139	Vernet, Joan		Sequé	Valliqué			4 diners	
140	Jorda, Jaume		Casa	Carrer Major			2 sous	
			Botiga	al Molí d'oli		1 1/2 Lliura d'oli		
			Sequé	Heres Altes			1 sou	
141	Macip (dit lo pobill), Joan		Casa	C. Fontanet			2 sous	
			Casa	Plaça Nova			2 sous	
142	Serrano, Francesc		Casa	entre Carrer Major i C. Fontanet			2 sous	
			Sequé	Estiradors			6 diners	
143	Blay de Salvador, Berthomeu	Doncell	(1)CASA	Carrer de Baix			5 sous	
			Era i pallissa	sota la Vila			1 sou i 6 diners	
			Sequé	costa ort del Comanador			1 sou	
			Botiga	Pla del Faedor		1 1/2 Lliura d'oli		
			1/2 Sequé	davant lo pou del Molí Oli			6 diners	
			Cambra o pati	C. Hospital	1 unça			
			Corral graner	C. Hospital	2 unçes			
			Pati	C. Hospital	2 unçes			
144	Molar, Joan		Casa	Cap de la Vila en lo carrer Hospital	4 unçes			

Notes.-

1.- (1) CASA en lo carrer de Baix, situada y transporta al carrer de Fontanet, afronta amb Joan Macip ab Alexos Bonaventura ab Jaume Vilanova ab Pere Pino y Matheu Domenech y ables ribes a cens de 5 sous... assaber per la casa seli establí en la nova població 3 sous i 2 sous per la que sa juntat de Pere Ricart per compra

2.- 1 1/2 lliura d'oli = 18 unçes d'oli

3.- 1 sou = 12 diners; 1 lliura = 240 diners o 20 sous

4.- Font: Capbreu de 1639 ubicat a: AHN//OM,L.1754

Suma dels Censos d'Ascó segons aquest Capbreu:

En diners: Un ral dotze lliures disset sous i onze diners

Cera: Onze lliures i 7 unçes

En Olí: Divuit lliures i mitja

Entre blat i Ordi: Deu barcelles

Altres: 6 faneques; i 6 Almut